

Nr 131.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.; given Stockholms slott den 28 februari 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212); samt
- 2) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

Härigenom förordnas, att 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

4 §.

1 mom. Utan hinder — — — förhållandena påkallas.

2 mom. Virke, som — — — skogsvårdsstyrelsens tillstånd.

3 mom. Besväras fastighet av servitut, som innefattar rätt till skogsfång, och kan planlagd eller påbörjad avverkning, som icke avser tillgodoseende av fastighetens eller därmed sambrukad fastighets husbehov eller från fastigheten upplåten rätt till husbehovsfång, befaras medföra, att servitutet icke kan i avsedd utsträckning begagnas eller — där fråga är om servitut som uppkommit före den 1 januari 1923 — att servitutets begagnande i avsedd utsträckning nödvändiggör, att yngre skog tages i anspråk utöver vad som erfordras för ändamålsenlig gallring eller eljest överensstämmer med en god skogsvård, äger skogsvårdsstyrelsen, där servitutshavarens rätt finnes klar, beträffande avverkningen meddela de föreskrifter eller göra de inskränknin-
gar, som av förhållandena påkallas.

5 §.

Avverkning av — — — återväxt äventyras.

Ej heller — — — lag medgivit.

Kan avverkning som i 4 § 3 mom. sägs befaras medföra, att servitut, som innefattar rätt till skogsfång, ej kan i avsedd utsträckning begagnas eller att servitutets begagnande i avsedd utsträckning nödvändiggör, att äldre skog tages i anspråk i sådan omfattning, att fastigheten därigenom skulle komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden, skall vad i nämnda moment är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936 men skall icke utgöra hinder för tillgodogörande i enlighet med vad förut gällande lag medgivit av avverk-
ningsrätt, som upplåtits före nämnda dag.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Häri genom förordnas, dels att 5 och 8 §§ lagen den 14 juni 1907 om servitut¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår, dels ock att i nämnda lag skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad såsom 5 a §:

5 §.

Nu är — — — första domstolen.

Innefattar servitutet rätt till skogsfång eller mulbete, må förflyttning jämväl ske på yrkande av ägaren av den fastighet, till vars förmån det gäller, såframt servitutet på grund av ändrade förhållanden ej kan i avsedd utsträckning begagnas å det därför bestämda stället samt servitutets fulla utnyttjande är av väsentlig betydelse för bruket av nämnda fastighet; dock att förflyttningen ej må medgivas om märklig olägenhet därigenom skulle tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten. Domstolen äger bestämma, att förflyttning skall ske allenast för viss tid.

Om förflyttning — — — särskilt stadgat.

5 a §.

Kan servitut, som innefattar rätt att taga vindfallen eller torr skog och som ej är till tiden begränsat, icke i avsedd utsträckning begagnas på grund av ändrade förhållanden, som medfört bristande tillgång å sådan skog, och är servitutets fulla utnyttjande av väsentlig betydelse för bruket av den fastighet, till vars förmån det gäller, må domstol på yrkande av denna fastighets ägare förordna om sådan förändring av servitutet att det skall omfatta även rätt att i erforderlig utsträckning taga annat virke; dock att förändringen ej må medgivas om märklig olägenhet därigenom skulle tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten. Domstolen äger meddela föreskrift om sättet för virkets uttagande.

¹ Senaste lydelse av 5 § andra stycket: se SFS 1933: 271.

Är för servitutets begagnande visst ställe bestämt, må förändring varom nu sagts äga rum allenast såframt erforderlig tillgång å vindfallen eller torr skog ej kan beredas genom förflyttning enligt 5 § andra stycket.

8 §.

Vad i 5, 5 a och 7 §§ stadgas angående förflyttning, förändring och upphörande av servitut skall lända till efterrättelse, ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936 och skall tillämpas jämväl å servitut, som uppkommit före nämnda dag.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 december 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet fråga om ändrad lagstiftning rörande skogsfångs- och mulbetesservitut samt anför därvid följande.

Inledning.

Gällande bestämmelser om servitut återfinnas huvudsakligen i 1907 års lag om servitut och 1926 års lag om delning av jord å landet 1 kap. 21 §, 13 kap. 9 § och 20 kap. 3 §.

Vid upprepade tillfällen har spørsmålet om skyddandet av skogsfångs- och mulbetesservitut mot sådana åtgärder från ägarens av den tjänande fastigheten sida, att därigenom utnyttjandet av servituten förhindras eller försvåras, varit föremål för statsmakternas övervägande.

Vid 1926 års riksdag väcktes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till jorddelningslagen två motioner (I: 233 och II: 358), vari föreslogs sådant stadgande om rätt till utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte, att den härskande fastighetens ägare skulle äga påkalla utbrytning så snart servitutet varit av ålder gällande. I anledning av motionerna anhöll riksdagen (R. skr. nr 331), att Kungl. Maj:t måtte låta föranstalta om utredning angående, bland annat, i vad mån rätt att erhålla utbrytning av servitut, som i motionerna avsåges, borde tillkomma ägare av den fastighet, till vars förmån servitutet inrättats, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, var till en sådan utredning kunde giva anledning.

Efter verkställd utredning framlade Kungl. Maj:t vid 1931 års riksdag i proposition nr 6 förslag till sådan ändring av den då gällande 3 § i 20 kap. jorddelningslagen, att den härskande fastighetens ägare skulle erhålla rätt att få servitut utbrutet — icke såsom förut blott då det visades, att servitutet äventyrades — utan även i andra fall, där det funnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Undantag från denna regel skulle emellertid gälla för fall, då servitutet tillkommit genom avtal. Lagändringen avsåg

sålunda servitut, som av ålder bestått, ävensom servitut, vilka utan stöd av lag kunde hava uppkommit vid laga delning av jord.

I anledning av propositionen väcktes vid riksdagen en motion (I: 192), däri hemställdes, att den härskande fastighetens ägare skulle likställas med den tjänande fastighetens beträffande rätten att påkalla servitutsutbrytning utan samband med laga skifte.

Andra lagutskottet, dit såväl propositionen som motionen hänvisades, förordade i utlåtande nr 3 den utvidgning av utbrytningsvitsordet, som föreslagits i propositionen. Motionen däremot avstyrktes av utskottet. Reservation anmälades av fyra av utskottets ledamöter, vilka förordade bifall till motionen.

Riksdagen biföll i alla delar utskottets hemställan, och lag i ämnet utfärdades den 24 april 1931 (nr 77).

Vid 1934 års riksdag väcktes åter motioner (I: 141 och II: 296), däri yrkades, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 20 kap. 3 § jorddelningslagen, att innehavare av servitut måtte erhålla samma rätt i fråga om utbrytning som innehavaren av den fastighet, från vilken servitutsrätten utginge.

Andra lagutskottet hemställde, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. I reservation till utskottsutlåtandet yrkades, att riksdagen med anledning av motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning av i reservationen antytt slag till skydd för innehavare av servitut måtte komma till stånd.

Första kammaren biföll utskottets hemställan under det att andra kammaren biföll ett inom kammaren framställt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i motionernas syfte. Frågan hade alltså för den riksdagen fallit.

I ett den 15 december 1934 avgivet betänkande (stat. off. utr. 1934: 55) har nu *sociala jordutredningen* upptagit frågan om lagstiftning i det syfte, som avses i förberörda motioner, samt framlagt förslag till sådan lagstiftning.

Över betänkandet hava yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, Sveriges skogsägareförbund och skogsägareföreningarnas riksförbund. Ett flertal länsstyrelser hava vid sina yttranden fogat utlåtande av vederbörande överlantmätare, skogsvårdsstyrelse, hushållningssällskaps förvaltningsutskott, egnahemsnämnd och jordbrukskommision. Vid centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund yttrande hava fogats utlåtanden från samtliga skogsvårdsstyrelser i riket.

Sociala jordutredningen har för erhållande av material till bedömande av frågan om lämpligheten av gällande bestämmelser till skydd för skogsfångs-

och mulbetesservitut, som uppkommit genom avtal, i remisskrivelse infordrat yttranden från lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, länsstyrelserna, egna-hemsnämnderna, skogsvårdsstyrelserna och jordbrukskommissionerna i Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län samt i de fem norrländska länen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

I sociala jordutredningens remisskrivelse meddelades, att utredningen preliminärt ifrågasatt

1) *antingen* att bestämmelsen i 20 kap. 3 § jorddelningslagen gäves sådant innehåll, att servitut (såväl skogsfångs- som mulbetesservitut) finge utbrytas ej blott där det visades att servitutet äventyrades, utan även då grundad anledning funnes att antaga att så komme att ske;

2) *eller* att nuvarande bestämmelse i 20 kap. 3 § jorddelningslagen kompletterades med föreskrift (beträffande skogsfångsservitut) därom, att skogsvårdsstyrelse kunde på ansökan av den härskande fastighetens ägare förbjuda ifrågasatta avverkningsåtgärder, där anledning funnes att antaga att servitutets värde för den härskande fastigheten skulle genom åtgärdernas vidtagande väsentligen förminska;

3) *eller* att bestämmelsen i 20 kap. 3 § jorddelningslagen *dels* gäves sådant innehåll, att servitut (såväl skogsfångs- som mulbetesservitut) finge utbrytas ej blott där det visades att servitutet äventyrades, utan även då grundad anledning funnes att antaga att så komme att ske, *dels* kompletterades med föreskrift (beträffande skogsfångsservitut) därom, att skogsvårdsstyrelse kunde på ansökan av den härskande fastighetens ägare förbjuda ifrågasatta avverkningsåtgärder, där anledning funnes att antaga att servitutets värde för den härskande fastigheten skulle genom åtgärdernas vidtagande väsentligen förminska.

Sociala jordutredningen hemställde, att i yttrandena särskilt skulle angivas

1) huruvida det till vederbörandes kännedom kommit, att fastighetsägares rätt till servitut, särskilt till byggnadsvirke och vedbrand, på senare åren blivit äventyrad genom avverkningar eller på annat sätt; samt

2) därest så vore fallet, vilka lagstiftningsåtgärder, som ansåges erforderliga till skydd mot sådant äventyrande av servitutsrätten.

I det stora flertalet av de till sociala jordutredningen inkomna svaren har uttalats, att till vederbörandes kännedom icke kommit några fall, där servitut genom avverkning eller annorledes äventyrats. Uttalanden i motsatt riktning hava emellertid även förekommit.

Jordbrukskommissionen i Västmanlands län har anförts, att till kommissionens kännedom visserligen icke kommit några fall, då servitut äventyrats, men att kommissionen likväl antog att sådana fall förelåge.

Överlantmätaren i Gävleborgs län har uppgivit, att från och med 1928 till lantmäterikontoret redovisats ett fyrttiofall förrättningar enligt 20 kap. 3 § jorddelningslagen. Dessa förrättningar hade emellertid så gott som undantagslöst sökts av ägaren till den tjänande fastigheten. Såvitt överlantmätaren kunnat utröna hade endast en enda gång inträffat, att

sökanden grundat sin rätt till utbrytning på påståendet, att markägaren genom olämpliga avverkningar fullständigt äventyrat servitutet. Vid denna förrättning hade förrättningsmännen och ägodelningsrätten ansett sökandens påstående befogat och medgivit utbrytning. Sannolikt hade emellertid under senare år fall av sådan hänsynslös avverkning här och var förekommit inom Gävleborgs län, men av en eller annan orsak hade den lidande icke ansett sig böra påkalla förrättning för undvikande av förhållandets upprepande.

Jordbrukskommissionen i Västernorrlands län har uttalat, att, ehuru kommissionen icke kunde angiva något visst fall, då servitut äventyrats, kommissionen likväl vore av den bestämda mening, att inom dess verksamhetsområde ett ej ringa antal fastigheter funnes, ifråga om vilka genom en allt för hård avverkning servitutsrätten vore synnerligen starkt äventyrad.

Överlantmätaren i Jämtlands län har anfört, att efter jorddelningslagens tillkomst 8 fall inträffat inom länet, därvid utbrytning ifrågasatts på grund av fara för servitutets äventyrande, samt att i 4 av dessa fall utbrytning beviljats. I samtliga fall hade utbrytning ifrågasatts på grund av befarad överavverkning. Det vore emellertid icke ovanligt, att skogen avverkades på sådant sätt, att ägaren av den härskande fastigheten hänvisats att taga husbehov på långt avlägsna skiften.

Svenska skogs- och flottningssarbetsförbundet har framhållit, att på flera platser, där förbundet hade avdelningar, meddelades, att under åren 1932 och 1933 förekommit s. k. utbrytning av servitut. Dessa utbrytningar hade i huvudsak gällt husbyggnads- och vedbrandsrätt. Utbrytning av annan servitutsrätt såsom bete o. d. hade däremot, såvitt förbundet hade sig bekant, icke förekommit. Det hade i allmänhet rått missnöje bland de mindre fastighetsägarna med rätt till byggnadsvirke, särskilt sådan rätt som köptes och betalades under tid, då god tillgång på virkesfång för husbyggnad fanns på stamfastighetens skogsinnehav. I en del fall hade nära nog all avverkningsbar skog uttagits antingen genom fastighetsägarna själva eller genom att avverkningsrätten till skogen överlätits eller försålts till bolag eller enskilda. I många fall vore det så kallad fri avverkningsrätt, som möjliggjorde för innehavaren att avverka så mycken skog, som av skogsvårdsstyrelsen genom dess utsyning kunde tillåtas. En sådan fri avverkning bleve av den beskaffenhet, att det strängt taget icke funnes någon skog kvar. Där sådan avverkning förekomme, ålåg det visserligen ägaren att genom vidtagande av skogsvårdande åtgärder trygga återväxten, men då det ofta toge en tid av flera 10-tal år, innan dylika områden bleve så pass beväxta med skog, att ett till byggnadsvirke gångbart träd funnes, vore det lätt förstå de svårigheter, som under sådana förhållanden drabbade en mindre fastighetsägare, som innehade rätt till husbehovsvirke. Även där icke sådan kalavverkning förekomme men ändå avverkningar skedde så långt gällande skogsvårdsdrag medgåve, kunde rätten till husbehovsvirke ej uttagas på lång tid framåt.

I flertalet av de till sociala jordutredningen avgivna svaren har i anslutning till däri gjorda uttalanden förklarats, att något behov av den av utredningen ifrågasatta lagstiftningen icke förelåg. Från åtskilliga håll har emellertid å andra sidan framhållits, att det vore önskvärt eller lämpligt, att lagstiftning komme till stånd för skyddande av servitutsrätten till skogsfång och

mulbete. Uttalanden i förstberörda riktning hava gjorts av lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, länsstyrelserna i Värmlands, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län, överlantmätaren i Västerbottens län, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, skogsvårdsstyrelserna i Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, egnahemsnämnderna i Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län samt jordbrukskommissionerna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Yttranden till förmån för lagstiftningsåtgärder hava avgivits av länsstyrelsen i Västmanlands län, överlantmäterna i Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län, egnahemsnämnden i Jämtlands län, jordbrukskommissionerna i Örebro, Västmanlands och Västernorrlands län samt svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Sociala jordutredningen har för egen del anfört i huvudsak följande.

Antalet skogsfångs- och mulbetesservitut vore allmänt mycket stort. Detta vore förhållandet särskilt i fråga om torplägenheter och andra jordbrukslägenheter i Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län. Servituten avsåge i allmänhet rätt till vindfallen och torr skog samt till mulbete, men i rätt stor utsträckning förekomme även, att s. k. fullständiga skogsservitut, innehållande rätt jämväl till byggnadsvirke, blivit upplåtna. Någon exakt siffra å antalet gällande skogsservitut vore icke möjlig att åvägbringa, synnerligast som servitut icke behöfde eller ens kunde in-tecknas före den 1 januari 1876. Enligt uppgift från överlantmätaren i Västernorrlands län torde antalet skogsservitut i detta län med säkerhet uppgå till ett femsiffrigt tal, och i fråga om Gävleborgs och Jämtlands län hade uppgivits, att antalet skogsservitut vore mycket stort. Upplåtelse av servitut förekomme alltjämt. Vid inrättande av arbetarsmåbruk hade, enligt vad sociala jordutredningen inhämtat, i icke ringa utsträckning, särskilt inom Västernorrlands län, bildats mulbetesservitut för reglerande av betesförhållandena, vilka servitut i viss utsträckning blivit föremål för in-teckning. Även till förmån för mindre egnahemslägenheter torde servitutsupplåtelser alltjämt förekomma. Slutligen vore att erinra därom, att vid friköp av kolonat, kronatorp, vissa odlingslägenheter och skogstorp servitut, avseende skogsfång, skulle läggas på kronoparker inom vissa län. I vad mån dylika servitut komme att uppstå vore för närvarande svårt att bedöma. Endast i mycket ringa omfattning hade friköp av lägenheter hittills förekommit. Upplättningsvis kunde emellertid meddelas, att för närvarande funnes å kronoparker i nyssnämnda delar av landet upplåtna i runt tal 440 kolonat, 2,300 skogstorp och odlingslägenheter samt 40 kronotorp.

Hittills hade endast få fall förekommit, då på grund av servitutets äventyrande den härskande fastighetens ägare berättigats att erhålla servitutet utbrutet. Utbrytning av betesservitut ensamt hade ytterst sällan förekommit. Att därav draga den slutsatsen, att sådant äventyrande av servitut, som lagen förutsatte såsom villkor för utbrytning, ej varit för handen jämväl i andra fall, torde näppeligen vara riktigt. Tillkomsten av den nya skogsvårdslagen hade visserligen i hög grad bidragit till att förhindra skogsskövling och planlös avverkning, men det torde ligga i sakens natur, att till och med vidtagande av skogsvårdande avverkningar mången gång kunde åtminstone för några tiotal år framåt äventyra utövningen av skogsfångsservitut. Genom dy-

lika åtgärder minskades ej sällan även värdet av rätten att taga vindfallen och torr skog. I varje fall kunde vidtagande av sådana åtgärder tvinga den härskande fastighetens ägare att taga sitt husbehov på långt avlägsna skiften. Att utbrytning av servitut icke förekommit i större utsträckning torde i viss mån bero dels därav, att ägaren av den tjänande fastigheten träffat avtal med ägaren av den härskande fastigheten, varigenom utbrytningsanledningen tillfälligtvis bortfallit, dels ock därav, att de omständigheter, som föranledde rätt till utbrytning, varit svåra att fastställa. En orsak hade jämväl uppgivits vara, att, även om det kunde ådagaläggas att servitutet i verkligheten äventyrades, det likväl understundom kunde vara fördelaktigare för den härskande fastighetens ägare att tåla inskränkning i servitutsrättens utövning än att påkalla servitutets utbrytning i vederlagsmark.

Med hänsyn till det stora antal servitutsupplåtelse, som alltjämt hade giltighet, vore det av stor betydelse att tillse, att de små lägenheter, varom här vore fråga, på ett betryggande sätt komme i åtnjutande av de rättigheter, som tillagts dem för deras fullständigande, och att i samband därmed önskvärd reda åvägabringsades rörande servitutsförhållandena.

Vid överbägande av de åtgärder, som sålunda enligt sociala jordutredningens mening borde vidtagas till tryggande av servitutsinnehavarens rätt, har utredningen funnit sig icke kunna biträda de tidigare väckta förslagen om medgivande av utsträckt befogenhet för den härskande fastighetens ägare att erhålla utbrytning av servitut utan samband med skifte. Skälen mot en dylik lagstiftning har utredningen sammanfattat på följande sätt.

Vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten låte sig icke väl förena med grundsatsen om avtals förbindande verkan. Det vore föga tilltalande, om den härskande fastighetens ägare hade möjlighet att omedelbart efter ett servituts tillkomst påfordra dess utbrytande. Ett servitut kunde hava tillskapats just i avsikt att undvika avstående av ett bestämt område av en fastighet. Genom vitsordets begagnande skulle detta syfte helt åsidosättas. Mot utvidgning av utbrytningsvitsordet talade även vissa på senare tid utfärdade författningar, däri bestämmelser införts, avseende att vid upplåtelse av mark från kronans fastigheter upprätta skogsfångs- och mulbetesservitut till förmån för de fransålda områdena. Därest ett stadgande skulle införas av den innebörd, att den servitutsberättigade skulle äga att utan samband med skifte påkalla utbrytning även av avtals servitut, skulle detta innebära, att det med nämnda författningsbestämmelser avsedda systemet motverkades. Vid utbrytning av servitut, som icke varit gällande av ålder och icke tillkommit i sammanhang med laga delning eller genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gällde, komme det utbrutna området att bilda en särskild fastighet utan någon samhörighet med den fastighet, för vilkens nytta servitutet bildats. Någon garanti för att de båda fastigheterna, om sammanläggning ej ägde rum, i fortsättningen komme att sambrukas funnes ej. Då det utbrutna området i regel torde sakna förutsättningar att bestå såsom självständig fastighet, skulle härigenom uppstå föga önskvärd fastighetsbildning, stridande mot jorddelningslagens principer. Det måste för den tjänande fastighetens ägare synas obilligt, att utbrytning skulle kunna framtvingas i fråga om ett servitut, som han upplåtit ofta nog utan någon nämnvärd ersättning. Ett servitut, bestående i rättighet att taga vindfallen och avfall samt bete för ett par kor, torde i allmän-

het ej bereda den tjänande fastigheten något större avbräck, men skulle rättigheten förvandlats till äganderätt till vissa hektar skogs- och ängsmark, kunde avståendet av marken komma att medföra en vida kännbarare uppoffring än som avsetts i det ingångna avtalet. Att medgiva alla ägare av servitut, som tillkommit genom avtal, rätt till utbrytning därför att några, helt säkert ett ringa antal, befarades få sin servitutsrätt äventyrad, syntes vara en obillighet. Full likställighet beträffande utbrytning av servitut mellan den tjänande och den härskande fastighetens ägare komme säkerligen att medföra, att servitutsinstitutet i framtiden icke komme till användning, enär ingen fastighetsägare skulle våga inlåta sig på några servitutsupplåtelser med vetskap om, att servitutsförhållandet kunde hävas när som helst av den, till vars förmån servitutet inrättats. Skogsservitut vore vidare till sin natur sådant, att det i allmänhet icke utan förfång kunde utbytas mot ett markområde, som i värde motsvarade servitutet. En rättighet exempelvis att låta de kreatur, som kunde vinterfödas på en fastighet, beta på annan fastighets skog, kunde i regel icke utan olägenhet utbytas mot äganderätten till en begränsad del av denna skog, enär därav skulle följa, att den härskande fastigheten finge en del av sin betesrätt omvandlad i virkesproducerande kapitaltillgång. På enahanda sätt uppstode ofta svårigheter att utan förfång utbryta rätten till husbehovsvirke, enär en dylik rätt till 80 à 90 procent bestode i rätt till vedbrand, under det att ett skogsskifte, rätt skött, lämnade en avkastning, som till cirka två tredjedelar bestode av sortiment, vilkas nyttjande till bränsle icke vore försvarligt. Ökade möjligheter till utbrytning kunde föranleda en hel del lantmåteriförrättningar endast i syfte att åt sökanden åstadkomma en kanske tillfällig vinst genom realisation av en rättighet, som icke avsetts att utnyttjas på sådant sätt.

Då sociala jordutredningen härefter undersökt andra möjligheter för vinande av det åsyftade målet, har utredningen utgått från, att de servitutsrättigheter, som i främsta rummet behöfde skyddas, vore sådana som avsågo skogsfång eller mulbete. Undersökningen har resulterat i två förslag, nämligen dels till ändring i 1923 års skogsvårdslag dels ock till ändringar i 1907 års servitutslag.

Ändringen i skogsvårdslagen avser att bereda innehavare av rätt till skogsfångsservitut möjlighet att genom hänvändelse till skogsvårdsstyrelse få å den tjänande fastigheten förbjuden sådan avverkning som äventyrar servitutsinnehavarens rätt. Ändringarna i servitutslagen åsyfta bland annat att skapa vidgade möjligheter till förflyttning av servitut ävensom att möjliggöra sådan förändring av servitut, avseende rätt att taga torr och vindfallen skog, att rättigheten, då virke av dylik skog saknas, i stället må omfatta virke av annat slag.

Innan jag närmare ingår på dessa förslag torde emellertid böra redogöras för den principiella ställning till förevarande lagstiftningsfrågor, som kommit till uttryck i de över sociala jordutredningens belänkande avgivna yttrandena ävensom för min egen ståndpunkt härutinnan.

I yttrandena har den av utredningen föreslagna lagstiftningen i dess helhet tillstyrkts av länsstyrelserna i Kronobergs, Gävleborgs och Norrbottens län samt överlantmätnarna i Kronobergs och Värmlands län ävensom skogsägare-

föreningarnas riksförbund och skogsvårdsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads och Malmöhus län. Lagstiftningsförslagen hava lämnats utan erinran av lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län, överlantmätnarna i Kalmar, Älvsborgs, Skaraborgs, Västmanlands och Västernorrlands län, skogsvårdsstyrelserna i Västmanlands och Kopparbergs län, hushållningssällskapens i Kronobergs, Kopparbergs och Västerbottens län förvaltningsutskott, egnahemsnämnderna i Uppsala, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands och Västerbottens län samt jordbrukskommissionerna i Värmlands, Västmanlands och Västerbottens län. Den ifrågasatta lagstiftningen har helt avstyrkts av länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Jämtlands län, hushållningssällskapets i Gävleborgs län förvaltningsutskott, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt skogsvårdsstyrelserna i Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Jämtlands och Norrbottens län. Övriga yttranden innehålla till- eller avstyrkanden av vissa delar av förslagen.

I de avstyrkande yttrandena har framhållits, att den av sociala jordutredningen förebrogta utredningen gäve vid handen, att något behov av den föreslagna lagstiftningen överhuvud taget icke föreläge. I ett stort antal yttranden har uttalats, att något behov av den ifrågasatta lagstiftningen i varje fall icke förefunnos inom det län, inom vilket den myndighet eller korporation, som avgivit yttrandet, hade sin verksamhet. Uttalanden av sådan eller liknande innebörd hava gjorts av länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kalmar, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län, överlantmätnarna i Kalmar, Älvsborgs och Skaraborgs län, hushållningssällskapens i Kronobergs och Västerbottens län förvaltningsutskott samt skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län.

Ur yttrandena må ytterligare i detta sammanhang återgivas följande.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har anfört:

Principiellt hyste centralrådet den uppfattningen, att man målmedvetet borde eftersträva att ernå en förminskning av antalet servitutsupplåtelser på ifrågavarande område. Erfarenheten hade ådagalagt, att servitutsrättsinnehavarnas intressen i många fall komme i strid med kraven på en rationell skogsvård eller ett ändamålsenligt betesbruk. Det syntes därför vara av behovet påkallat, att sådana åtgärder toges under övervägande, vilka kunde bidra till att påverka utvecklingen i angiven riktning. Ehuru väl servitut av nu ifrågavarande slag icke längre finge bildas vid laga skifte eller avstyckning, kunde dock nybildning av sådana alltjämt utan någon som helst begränsning komma till stånd genom fristående avtal. Vissa inskränkningar borde härutinnan göras. I sådant syfte kunde måhända föreskrivas, att varje servitutsavtal med avseende på skogsfång och mulbete skulle för att vinna laga verkan och kunna göras till föremål för inteckning ur rationell hushållsynpunkt prövas och godkännas av viss myndighet, exempelvis skogsvårdsstyrelsen, samt att servitutets bestånd skulle bliva beroende på myndighetens förnyade prövning och godkännande, därest den tjänande fastighetens ägare

därom gjorde framställning. Vidare borde frågan om avlösning av redan förefintliga servitut tagas under omprövning. Servitutsutbrytning borde därvid endast få ske i undantagsfall. Regel vid servitutsavlösning borde i stället vara, att under vissa sociala betingelser den tjänande fastigheten medgäves rätt att efter opartisk värdering inlösa servitutet med penningar.

Liknande uttalanden hava förekommit jämväl i flera andra yttranden.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har — under framhållande att servitutsfrågorna även i andra hänseenden än som berördes i sociala jordutredningens betänkande torde vara i behov av ingående och allsidig utredning — ifrågasatt, huruvida icke, då förevarande lagstiftningsfrågor kunde röna inverkan av berörda utredning, den vidare behandlingen därav borde anstå, till dess en dylik utredning blivit slutförd.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har framhållit följande. Enligt jorddelningslagen finge servitut till skogsfång och mulbete icke bildas vid avstyckning. Sociala jordutredningen hade erhållit i uppdrag att verkställa utredning avseende bl. a. lämpligheten av de i 19 kap. 3 § jorddelningslagen meddelade bestämmelserna rörande skogstilldelning vid avstyckning. I samband med denna utredning hade uppkommit den frågan, huruvida det icke kunde vara ändamålsenligt att för inskränkning eller undvikande av skogstilldelning medgiva rätt till bildande av skogsfångsservitut vid avstyckning. Innan man tagit ställning till denna fråga torde det icke vara lämpligt att verkställa de nu föreslagna lagändringarna.

Skogsvårdsstyrelsen i Hallands län har uttalat, att lagstiftningen, då densamma icke syntes erforderlig över hela landet, icke borde omfatta detta i dess helhet.

Det stora flertalet av nu existerande servitut avseende skogsfång och mul-^{Departements-}
bete torde hava till ändamål att komplettera mindre jordbrukslägenheter, ^{chejen.} vilka icke inom det egna området hava tillräcklig tillgång på skog och bete. Ägarna av dessa lägenheter äro sålunda merendels för sin utkomst i hög grad beroende av servitutet. Det torde vara ett socialt intresse av icke ringa vikt, att en dylik servitutshavare kan på ett tillfredsställande sätt skydda sig mot intrång från ägarens av den tjänande fastigheten sida. De möjligheter, som lagen i detta hänseende för närvarande lämnar, finner jag i likhet med sociala jordutredningen otillräckliga. I ett stort antal av de avgivna yttrandena har visserligen hävdats, att den nu föreslagna lagstiftningen i syfte att förbättra dessa möjligheter icke skulle vara av behovet påkallad. Såsom bevis härför har huvudsakligen åberopats den omständigheten, att endast ett jämförelsevis ringa antal fall kommit till myndigheternas kännedom, då servitut äventyrats genom åtgärder vidtagna av ägaren till den tjänande fastigheten. I överensstämmelse med sociala jordutredningen anser jag emellertid nämnda förhållande icke kunna tagas till intäkt för påståendet om lagstiftningskyddets obehövlighet. Vad särskilt skogsfångsservitut beträffar torde det vara uppenbart, att med den intensitet varmed skogsbruket numera i allmänhet bedrives avverkningar i stor utsträckning företagas, vilka äventyra eller i allt fall försvåra eller minska möjligheterna för servitutens tillgodogörande. Även möjligheterna till utnyttjande av mulbetesservitut kunna i hög grad försämrast genom avverkningar. Det torde

med hänsyn härtill kunna antagas, att fall, då servitutsrätten äventyras, förekomma i avsevärd utsträckning, ehuru de av skäl, som sociala jordutredningen anfört, mera sällan komma till allmänna kännedom.

De av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund framförda synpunkterna angående önskvärdheten av åtgärder till begränsning av antalet servitutsupplåtelser torde vara förtjänta att uppmärksammas. Att servitutsinstitutet sådana förhållandena för närvarande äro fyller en viktig uppgift synes emellertid otvivelaktigt. Oberoende av den ståndpunkt man intager till nyssberörda önskemål torde det icke kunna vara annat än riktigt, att man såvitt möjligt tillser, att i de fall, då servituten sålunda betingas av omständigheterna, servitutshavarna bibehållas vid de förmåner, som avsågos vid upplåtelsen.

Att såsom i något yttrande yrkats uppskjuta avgörandet av förevarande lagstiftningsfråga i avbidan på att sociala jordutredningen fullgjort densamma anförtrodd utredning rörande frågan, huruvida och i vad mån tillämpningen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen jämte därmed sammanhängande lagrum varit gynnsam för bildande av bärkraftiga jordbruk, synes ändamålslost. Sistnämnda utrednings resultat torde nämligen icke kunna påverka ställningstagandet till den nu ifrågasatta lagstiftningen.

Med hänsyn till det anförda förordar jag, att lagstiftningsåtgärder nu vidtagas i omförmält syfte. På skäl, sociala jordutredningen anfört, synes lagstiftningen icke böra få formen av utvidgning av rätten till utbrytning av servitut. Icke heller kan jag biträda det av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och vissa myndigheter framställda förslaget om avlösning i penningar av servitutsrättigheter. En dylik lösning av problemet synes icke ägnad att på ett tillfyllestgörande sätt tillgodose deras intressen varom här är fråga. Andra vägar måste alltså beträdas och då de förslag, vid vilka sociala jordutredningen stannat, synas i stort sett lämpade för sitt ändamål, har jag kunnat i princip ansluta mig till dessa. Jag kommer att i det följande närmare ingå på de erforderliga författningsbestämmelsernas utformning och motivering. Redan nu må emellertid framhållas, att det, med hänsyn till arten av förevarande lagstiftning, ej torde böra ifrågakomma att, på sätt i yttrande över betänkandet föreslagits, begränsa lagstiftningens tillämpningsområde till allenast vissa delar av landet.

Förslag till ändringar i skogsvårdslagen.

Enligt 3 § skogsvårdslagen får *yngre skog* icke, utom i vissa i 4 § samma lag omnämnda fall, avverkas annorledes än genom för skogens utveckling ändamålsenlig gallring. Enligt 4 § 1 mom. 1:o) får emellertid avverkning ske i yngre skog, där för tillgodoseende av fastighetens eller därmed sambrukad fastighets husbehov eller av sådan rätt till husbehovsfång från fastigheten, som tillkommer innehavare av avverkningsrätt, vilken uppkommit före den 1 januari 1923, icke finnes tillgång till annan skog å fastigheten eller behovet icke lämpligen kan tillgodoses från sådan. I fråga om dylik avverk-

ning äger dock skogsvårdsstyrelsen i särskilt fall lämna de föreskrifter eller göra de inskränkningar, som av förhållandena påkallas. Virke, som jämlikt detta stadgande blivit avverkat för husbehov, får ej användas för annat ändamål utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. Jämlikt 4 § 1 mom. 2:o) och andra stycket i samma mom. må efter tillstånd av skogsvårdsstyrelsen avverkning i yngre skog därjämte äga rum om avverkningen är avsedd att ingå såsom led i en rationell skogshushållning eller eljest överensstämmer med en god skogsvård.

Enligt 5 § får avverkning av *äldre skog* ej så bedrivas eller efter avverkning av dylik skog med marken så förfaras, att skogens återväxt äventyras. Ej heller får utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd avverkning för annat ändamål än i 4 § 1 mom. 1:o) sägs äga rum i sådan omfattning, att fastigheten därigenom skulle komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden. Utan hinder härav får dock avverkningsrätt, som uppkommit före den 1 januari 1923, tillgodogöras i enlighet med vad förut gällande lag medgivit.

I 6 § stadgas, att, därest någon med hänsyn till av honom tillämnad eller påbörjad avverkning vill påkalla yttrande av skogsvårdsstyrelsen, huruvida viss skog är att anse såsom yngre eller huru avverkning bör företagas utan att stadgandena i 3, 4 eller 5 § varda överträdna, han skall äga därom göra skriftlig ansökan hos skogsvårdsstyrelsen. Avverkning som företages i överensstämmelse med sådant yttrande skall anses såsom laglig.

Sker avverkning i strid mot nu nämnda bestämmelser eller mot föreskrifter, som enligt desamma meddelats, eller finner skogsvårdsstyrelsen på grund av företagen utstämpling eller eljest skälig anledning antaga, att avverkning planlagts, vilken skulle komma i strid mot nämnda bestämmelser eller föreskrifter, äger skogsvårdsstyrelsen jämlikt skogsvårdslagens 8 § 1 mom. att, därest sådant finnes vara av nöden, meddela förbud att å den fastighet, där avverkning sålunda ägt rum eller planlagts, verkställa avverkning utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd, med rätt för skogsvårdsstyrelsen att begränsa förbudet att gälla allenast viss del av fastigheten eller eljest på visst sätt inskränka förbudet, såsom genom tillåtelse att avverka till den av förbudet berörda fastighetens eller med denna sambrukad fastighets husbehov.

Sociala jordutredningens förslag innebär, att i 6 § skogsvårdslagen skulle upptagas en föreskrift av innehåll, att därest det befunnos, att genom avverkning, som tillärnats eller påbörjats, servitut, bestående i rättighet till skogsfång, icke skulle kunna i full utsträckning nyttjas å därför bestämt område utan att därvid komme till användning yngre skog i större utsträckning än som vore erforderlig för dess ändamålsenliga gallring eller äldre skog i så stor utsträckning, att fastigheten därigenom skulle komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden, skogsvårdsstyrelsen skulle äga rätt att på yrkande av ägaren av den härskande fastigheten i fråga om avverkningen lämna de föreskrifter eller göra de inskränkningar, som vore erforderliga för att skydda rättigheten.

Det nya stadgandet skall enligt sociala jordutredningens förslag införas så-

som ett andra moment i 6 §, under det att det nuvarande stadgandet i paragrafen skall upptagas såsom ett första moment. Såsom övergångsbestämmelse till det nya stadgandet har sociala jordutredningen föreslagit, att detsamma skulle tillämpas jämväl å servitut, som uppkommit före den dag, då stadgandet trädde i kraft.

Ur sociala jordutredningens motivering för de föreslagna bestämmelserna må här återgivas följande.

Vid handhavande av sina befogenheter enligt 4 och 8 §§ skogsvårdslagen kunde skogsvårdsstyrelse i allmänhet icke taga hänsyn till den rätt till skogsfång, som tillkomme innehavare av servitut, då befintligheten av sådana i allmänhet vore för skogsvårdsstyrelsen obekant. Fall kunde därför uppenbarligen för närvarande förekomma, då utan att ingripande från skogsvårdsstyrelsens sida vore möjligt avverkning skedde i sådan omfattning, att servitutshavares rätt till husbehovsvirke därefter icke kunde tillgodoses, eller i varje fall i sådan omfattning, att sedan servitutshavare tillgodogjort sig sin rätt till skogen, något husbehovsvirke icke kunde längre utfås för den tjänande fastigheten eller därmed sambrukad fastighet.

Enligt sociala jordutredningens mening vore det önskvärt att bestämmelse infördes av den innebörd, att servitutshavare kunde genom hänvändelse till myndighet i tid få avverkningen å den tjänande fastigheten så reglerad, att servitutet icke komme att äventyras. Ur skogsvårdssynpunkt vore det lämpligt, ifall avverkningen kunde regleras vid sådan tidpunkt, att för skogsservitutets tillgodoseende icke behövde användas vare sig yngre skog i större utsträckning än som vore erforderligt för dess ändamålsenliga gallring eller äldre skog i så stor utsträckning, att den tjänande fastigheten därigenom komme att lida brist på erforderlig husbehovsskog.

Meddelande av föreskrifter i ämnet borde lämpligen tillkomma skogsvårdsstyrelsen. Denna uppfattning hade delats av flertalet av de myndigheter, som yttrat sig i ärendet.

En bestämmelse i detta ämne torde böra hava sin plats i skogsvårdslagen. Visserligen avsåge denna lag att reglera förhållandet mellan det allmänna och den enskilde, under det att frågan om servituträttens skyddande mot avverkningar i stor omfattning tillhörde privaträttens område, men de föreslagna bestämmelserna hade även stor betydelse ur skogsvårdssynpunkt, vadan några avgörande invändningar mot bestämmelsernas upptagande i skogsvårdslagen icke torde kunna göras.

Sociala jordutredningen ville erinra därom, att beträffande möjligheten att hindra en husbehovsrätten äventyrande avverkning det givetvis stode vederbörande servitutshavare öppet att efter stämning till domstol få avverkningförbud, och där så ansåges påkallat kunde avverkningförbud ad interim jämlikt 181 § utsökningslagen utverkas hos överexekutor. Den utväg, som utsökningslagen anvisade, torde dock i nu ifrågavarande fall komma i tillämpning allenast om säkra bevis funnes för att så ingripande åtgärd vore erforderlig. Den kunde självfallet ifrågakomma först på ett relativt sent stadium, sedan avverkning för husbehov visat sig ej kunna ske ens genom användande av sådan skog, som för dylikt behov vore medgiven enligt 3 och 5 §§ skogsvårdslagen. Det syntes därför vara lämpligt att för ingripande öppna en annan utväg, som medförde ett smidigare tillvägagångssätt och vore ur skogsvårdssynpunkt lämpligare.

En bestämmelse sådan som den föreslagna borde givetvis hava tillämplighet jämväl på redan befintliga servitut.

Av bestämmelsens placering såsom ett moment under 6 § följde utan lagändring, att föreskrifterna i skogsvårdslagens 7 och 8 §§ bleve tillämpliga jämväl beträffande nu ifrågavarande beslut av skogsvårdsstyrelse. Servitutshavaren torde på grund härav i huvudsak komma att ernå det åsyftade ingripandet utan särskild kostnad för honom. Häremot torde icke någon erinran kunna göras, då man betänkte servitutshavarens så gott som alltid svaga ekonomiska ställning.

I yttrandena har ifrågavarande förslag tillstyrkts av länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län, överlantmätnarna i Kronobergs och Värmlands län, egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen i Örebro län samt skogsvårdsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus och Västernorrlands län. Förslaget har avstyrkts av länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Jämtlands län, hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Stockholms län och stad samt Gävleborgs län, Sveriges skogsägareförbund, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt skogsvårdsstyrelserna i Stockholms län, Södermanlands län, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län. Domänstyrelsen har mot förslaget framställt viss detaljanmärkning. I övriga yttranden har förslaget icke föranlett erinran.

Ur yttrandena må återgivas följande:

Sveriges skogsägareförbund har gjort gällande, att den befogenhet, som sociala jordutredningen genom tillägget till 6 § skogsvårdslagen velat tillägga skogsvårdsstyrelserna, redan ägdes av dessa. I 5 § andra stycket första punkten i skogsvårdslagen stadgades, att en fastighets ägare icke finge bedriva avverkning till avsalu i den omfattning, att fastigheten därigenom komme att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden. I begreppet husbehovsskog efter ortens förhållanden torde inrymmas icke blott fastighetens eget husbehov utan även på fastigheten vilande servitutsrätter, avseende att täcka andra fastigheters husbehov. Att en sådan tolkning av husbehovsbegreppet vore riktig, syntes framgå därav, att om skogstillgången vore så knapp, att för husbehovets täckande måste anlitas skogstillgång, som lagen eljest skyddade, servitutsrätt till husbehov härutinnan erhållit lika rätt med fastighetens eget husbehov.

Liknande uttalanden hava även förekommit i flera andra yttranden.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har anfört:

Centralrådet hade i tidigare yttrande till sociala jordutredningen framhållit, att skogsvårdslagens bestämmelser redan erbjöde tillräckliga garantier emot dylik servitutsrätts äventyrande, varför centralrådet icke ansett behov föreligga för beredande av ökat skydd för servitut, som uppkommit genom avtal. Av den av utredningen nu framlagda undersökningen hade centralrådet stärkts i denna sin uppfattning. Av densamma framginge, att det vore ytterst sällsynt, att dylik servitutsrätt blivit kränkt genom avverkningsåtgärder av ägaren till den tjänande fastigheten. Vidare hade utredningen själv erinrat om, att en husbehovsrätten äventyrande avverkning kunde förhindras med stöd av utsökningslagens bestämmelser om skingsringsförbud m. m. Enligt centralrådets mening vore de skäl, som anförts för att i nu ifrågavarande avseende bereda innehavare av skogsfångsservitut en undantagsställning knappast bärande.

Domänstyrelsen har framhållit, att den föreslagna ändringen i skogsvårds-

lagen endast skulle komma att bereda ökat skydd för de servitutsrätter till skogsfång, som gällde skogar, lydande under skogsvårdslagen. Det vore oegentligt att genom lagstiftningsåtgärder bereda innehavarna av dessa en särställning i förhållande till dem, som hade dylika servitutsrätter å andra skogar, såsom skyddsskogar, husbehovsskogar, häradsallmänningar, ecklesiastiska skogar o. s. v.

Liknande påpekanden hava framkommit jämväl i andra yttranden.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har ansett det kunna med fog ifrågasättas, huruvida en reglering av ett bestående rättsförhållande borde, då det icke gällde tillgodoseende av ett allmänt intresse, ske i administrativ ordning på sätt i förslaget medgäves. Frågan huruvida härigenom kravet på ett fullt objektivt och opartiskt bedömande av rättsförhållandet blivit tillräckligt tillgodosett, trängde sig osökt fram. Om lagstiftningen icke uppbares av ett allmänt medvetande om, att dessa fundamentala grundsatser för reglering av rättsförhållandet blivit i erforderlig omfattning beaktade, vore lagen knappast önskvärd.

Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län har framhållit, att skogsvårdsstyrelsernas uppgift vore att verka för en god skogsvård och övervaka skogsvårdslagarnas efterlevnad men icke att reglera privaträttsliga förhållanden. Skogsvårdsstyrelsen ansåge, att svårighet måste möta för skogsvårdsstyrelsen att avgöra, när anledning funnes till antagande att servitut komme att äventyras. Sådant ställningstagande bleve emellertid nödvändigt, innan styrelsen kunde ingripa på grund av den nu föreslagna tilläggsbestämmelsen till 6 § skogsvårdslagen. Styrelsen hade än mindre förutsättningar att pröva ett servituts räckvidd än de myndigheter, som enligt nu gällande lagstiftning skulle pröva frågan om servituts äventyrande.

Skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län har påpekat, att då enligt det föreslagna tillägget till 6 § skogsvårdslagen skogsvårdsstyrelsen gäves befogenhet att meddela de föreskrifter eller göra de inskränkningar, som vore erforderliga för att skydda ett servitut, det vore nödvändigt att i 30 § samma lag, som upptog de fall, då fullföljd av talan mot skogsvårdsstyrelses beslut finge föras, angiva även 6 § 2 mom.

Skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat, att de föreslagna bestämmelserna icke borde införas under 6 § skogsvårdslagen utan under 4 och 5 §§ allt eftersom fråga vore om averkning av yngre eller äldre skog. Skedde detta, följde enligt skogsvårdsstyrelsens mening utan vidare lagändring, att bestämmelserna i 8 och 25 §§ bleve tillämpliga jämväl med avseende på här ifrågakarande beslut av skogsvårdsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Norbottens län har ifrågasatt, huruvida icke de föreslagna bestämmelserna borde av rättssystematiska skäl — i likhet med lagstiftningen om begränsning i vissa fall av rätten att averka skog å intecknad fastighet — upptagas i en fristående lag i stället för att inryckas i den nu uteslutande förhållandet mellan det allmänna och den enskilde reglerande skogsvårdslagen.

I ett flertal yttranden har framhållits önskvärdheten av en lagändring, som gäve den tjänande fastighetens ägare möjlighet att förhindra missbruk av servitutsrätt till skogsfång.

Sveriges skogsägareförbund har härutinnan anfört:

En servitutsinnehavare hade endast ett nyttjandeintresse beträffande den tjänande fastigheten. Detta vore hos honom icke förenat med något vård-

nadsintresse. Lagen tillsåge, att servitutsägaren utfinge sin rätt men lämnade honom frihet att vid uttagande av denna bortse från en god och produktionsbefrämjande vård av den tjänande fastighetens skog. Härutinnan vore servitutshavaren endast underkastad skogsvårdslagens allmänna bestämmelser, vilka visserligen kunde förhindra de grövsta formerna av vanvård, men icke framtvingade något positivt skogsvårdsarbete. Man hade även i en mängd fall kunnat iakttaga, att servitutsägare på grund av likgiltighet för den tjänande fastighetens förkovran och framtida produktion uttoge sitt husbehovsvirke enbart efter bekvämlighetssynpunkter, varvid onödig och meningslös skadegörelse på eljest välvårdad skog många gånger orsakats. Likaså vållades ej sällan värdeförluster genom att servitutshavare för tillgodoseende av sitt husbehov tillgrepe alltför värdefulla virkessortiment, timmer till ved och dylikt.

Det vore numera vanligt, att de skogsägare, som ej hade egen skogligt utbildad personal, läte genom skogsvårdsstyrelsernas personal företaga utstämpling före avverkningarna. I de på detta sätt vårdade skogarna kunde emellertid därefter innehavare av servitutsrätt, som icke vore genom avtalet bundna till anvisning eller utsyning av jordägaren, hugga praktiskt taget efter behag, då fråga ej vore om yngre skog. Man kunde knappast förvänta, att någon förbättring i berörda förhållanden skulle kunna vinnas på frivillighetens väg. I skogsvårdslagen borde därför intagas bestämmelse av innehåll, att vid servitut till skogsfång utstämpling skulle verkställas av skogsvårdsstyrelse, därest ägaren av den tjänande fastigheten det påfordrade.

Sociala jordutredningen har i sin motivering till förevarande förslag gjort vissa uttalanden, som kunna giva anledning till den tolkningen att enligt gällande rätt innehavare av servitut, avseende husbehovsvirke, skulle äga att för tillgodoseende av servitutet avverka skog i samma utsträckning, som enligt 4 och 5 §§ är medgiven skogens ägare. Så torde emellertid icke vara förhållandet. Vad angår yngre skog gäller beträffande servitutshavare det i 3 § stadgade förbudet mot annan avverkning än genom ändamålsenlig gallring med — fränsett det i 4 § 1 mom. 2:o) omnämnda fall, att avverkningen överensstämmer med en god skogsvård — allenast det i 4 § 1 mom. 1:o) angivna undantaget i fråga om avverkningsrätt, som dels uppkommit före den 1 januari 1923, dels avser husbehovsfång och dels icke kan tillgodoses från annan skog å fastigheten. Någon rätt för innehavare av servitut, uppkommet efter nämnda dag, att avverka yngre skog annorledes än genom ändamålsenlig gallring eller eljest i överensstämmelse med fordringarna på en god skogsvård finnes alltså ej. Vad angår äldre skog äger jämlikt 5 § andra stycket, jämfört med 4 § 1 mom. 1:o), innehavare av servitut, upplåtet före den 1 januari 1923, frihet att för tillgodogörande av servitutet avverka skog å den tjänande fastigheten utan hinder av att denna därigenom kommer att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden. Önskar en servitutshavare däremot i annat fall än det nu nämnda avverka äldre skog å den tjänande fastigheten i sådan utsträckning att fastighetens framtida försörjning med husbehovsvirke äventyras, fordras skogsvårdsstyrelsens tillstånd.

Ej heller torde den mening vara riktig, som kommit till uttryck i vissa yttrandena, att då i 5 § andra stycket talas om husbehovsskog efter ortens för-

Departements-
chefen.

hållanden, därmed skulle avses jämväl sådan skog som erfordrades för att tillgodose fastigheten åvilande servitutsrätter. Den i Sveriges skogsägareförbunds yttrande framkomna motiveringen för en dylik tolkning grundar sig på den nyss berörda felaktiga uppfattningen, att servitutshavare skulle äga samma rätt som den tjänande fastighetens ägare att då det gällde uttagande av husbehovsvirke anlita skogstillgångar, som lagen eljest skyddar mot avverkning.

I likhet med sociala jordutredningen finner jag de nuvarande bestämmelserna i skogsvårdslagen icke ägnade att i erforderlig utsträckning tillgodose servitutshavarnas intressen. Jag vill i detta avseende erinra, att enligt sagda bestämmelser skogsvårdsstyrelse saknar befogenhet att förbjuda avverkning i yngre skog, såframt avverkningen sker genom för skogens utveckling ändamålsenlig gallring, samt att vad angår äldre skog skogsvårdsstyrelse icke äger meddela förbud eller inskränkning i avsaluavverkning, därest avverkningen bedrivs på sådant sätt att skogens återväxt ej äventyras samt genom avverkningen ej uttages skog, som behöves för fastighetens husbehov. Sker avverkning i äldre skog för tillgodoseende av fastighetens husbehov och äventyras ej därigenom skogens återväxt, förefinnes ej heller möjlighet för skogsvårdsstyrelse att ingripa mot avverkningen. Sociala jordutredningens förslag åsyftar nu att till skydd för innehavare av skogsfångsservitut bereda skogsvårdsstyrelse ökad möjlighet att förhindra avverkningar, som nyss sagts. Förslaget innebär sålunda, att skogsvårdsstyrelse skall äga att på ansökan av innehavare av dylikt servitut göra inskränkning i eller meddela förbud mot avverkning, som komme att medföra, att servitutshavaren för tillgodoseende av sin rätt enligt servitutet skulle behöva avverka yngre skog i större utsträckning än som erfordras för ändamålsenlig gallring eller äldre skog i sådan omfattning att fastigheten för framtiden komme att lida brist på husbehovsskog. Då ifrågakommande ökade möjlighet för skogsvårdsstyrelse att ingripa mot för servitutshavaren ofördelaktiga avverkningar synes betingad av ett viktigt allmänt intresse, kan jag i det väsentliga ansluta mig till sociala jordutredningens förslag i förevarande avseende. Vissa jämkningar torde dock böra ske.

Det synes sålunda skäligt, att skogsvårdsstyrelsens berörda befogenhet att ingripa icke må riktas mot annan avverkning än sådan, som sker till avsalu. Någon begränsning utöver vad för närvarande gäller beträffande avverkning för tillgodoseende av den tjänande fastighetens eller därmed sambrukad fastighets husbehov eller från den tjänande fastigheten upplåten rätt till husbehovsfång bör alltså ej stadgas.

När sociala jordutredningen såsom förutsättning för det föreslagna stadgandets tillämpning föreskriver, att det servitut, varom fråga är, till följd av tillämnad eller påbörjad avverkning icke skulle kunna i full utsträckning nyttjas å därför bestämt område, torde härmed ej avses, att stadgandet skall vara begränsat att gälla allenast sådana servitut, för vilkas begagnande visst ställe å en fastighet blivit bestämt. Jämväl servitut, som må fritt tillgodogöras å hela den fastighet, som därav besväras, torde böra komma i åtnjutande av

det skydd, stadgandet avser att bereda. Till undvikande av tvekan i detta hänseende torde den av sociala jordutredningen föreslagna lydelsen av stadgandet böra något jämkas.

Då sociala jordutredningens ifrågavarande förslag avser ej blott att skydda vederbörande servitutshavares rätt utan även att tillgodose i skogsvårdslagen berörda allmänna intressen, lärer skogsvårdsstyrelsen böra tillerkännas befogenhet att ingripa även utan ansökan från servitutshavarens sida. Det må erinras, att skogsvårdsstyrelserna genom sin allmänna verksamhet och organisation, särskilt genom hos dem anställda länsskogvaktare och andra lokala tjänstemän samt de i 5 § skogsvårdsstyrelseförordningen omförmälda skogsvårdskommittéerna, torde hava möjlighet att utan större svårighet få kännedom om förefintliga skogsfångsservitut. I anslutning till förenämnda syfte med förslaget torde därjämte nyssberörda befogenhet böra bestämmas att avse meddelande av de föreskrifter eller vidtagande av de inskränkningar ifråga om avverkningen, som av omständigheterna påkallas.

En jämkning i sociala jordutredningens förslag torde vidare påkallas därav att innehavare av annat skogsfångsservitut än sådant, som uppkommit före den 1 januari 1923, enligt skogsvårdslagen ej äger att på grund av servitutet företaga avverkning i yngre skog, med mindre avverkningen sker genom ändamålsenlig gallring eller eljest överensstämmer med en god skogsvård.

Jämväl i övrigt synas vissa jämkningar i förslaget av övervägande redaktionell natur böra vidtagas.

Vad angår den i vissa yttranden framkomna invändningen, att enligt sociala jordutredningens förslag innehavare av servitutsrätt avseende skogar under skogsvårdslagen skulle erhålla en särställning i förhållande till innehavare av liknande rättigheter å andra skogar, må erinras, att beträffande dessa senare icke gälla skogsvårdslagens fria avverkningsbestämmelser. Avverkningen å sistnämnda skogar regleras merendels enligt särskilda av skoglig myndighet godkända hushållningsplaner och måste i allmänhet försiggå efter utsyning genom dylik myndighets försorg. Härigenom torde redan nu vara beredd möjlighet att, på sätt som åsyftas med sociala jordutredningens förslag, taga vederbörlig hänsyn till fastigheterna åvilande skogsfångsservitut. I 1932 års lag om häradsallmänningar hava också dessa synpunkter kommit till uttryck genom stadgandet i 26 § 2 mom., att då förslag till ny hushållningsplan insändes till skogsvårdsstyrelsen vid förslaget skola fogas bland annat uppgifter angående skogen åvilande avverknings- och annan nyttjande- eller servitutsrätt.

De nya bestämmelserna torde lämpligen böra upptagas i vad de avse avverkning av yngre skog i ett nytt 3 mom. av 4 § och i vad de avse avverkning av äldre skog i ett nytt tredje stycke av 5 §.

Erinras må, att föreskrifterna i lagens 7, 8, 25 och 30 §§ om skogsvårdsstyrelses rätt att företaga markundersökning, om avverkningsförbud, ansvarsföljd och besvär rätt m. m. bliva tillämpliga jämväl å fall, varom här är fråga, utan att ändring i sagda föreskrifter behöver ske.

Av skogsvårdslagens 19 § följer, att de föreslagna bestämmelserna komma att gälla jämväl beträffande svårföryngrade skogar.

Bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1936. Jag delar sociala jordutredningens uppfattning att de böra gälla till förmån även för redan befintliga servitut. Detta torde dock följa utan särskilt stadgande. Å andra sidan torde böra tillses att bestämmelserna icke inkräkta på sådana avverkningsrätter, som må vara upplåtna å den tjänande fastigheten vid tiden för ikraftträdandet. Dylika avverkningsrätter böra få tillgodogöras i samma utsträckning och under enahanda betingelser som hittills. En föreskrift av denna innebörd torde upptagas såsom övergångsstadgande till bestämmelserna i fråga.

Det i ett flertal yttranden framställda önskemålet om sådan lagändring, att den tjänande fastighetens ägare finge möjlighet att påkalla utsyning genom skogsvårdsstyrelsens försorg vid avverkning på grund av servitut, har jag icke ansett vara av beskaffenhet att kunna i detta sammanhang tillgodoses.

I anslutning till vad i det föregående anförts har inom jordbruksdepartementet utarbetats ett *förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212)*. Förslaget torde få såsom *bilaga* fogas till statsrådsprotokollet.

Förslag till ändringar i lagen om servitut.

I 4 § lagen om servitut stadgas, att ägare av fastighet eller gruva, till vars förmån servitut gäller, vid servitutets begagnande skall så förfara, att icke därigenom den fastighet, som av servitutet besväras, mer än nödigt är betungas.

Enligt 5 § första stycket samma lag gäller i fråga om servitut, för vars begagnande visst ställe är bestämt, att om till följd av ändrade förhållanden servitutet kommer att medföra märkligt men vid den tjänande fastighetens bruk, och därutinnan genom servitutets förflyttning till annat ställe å fastigheten fördel kan beredas utan förfång för den härskande fastigheten, domstol må på yrkande av den tjänande fastighetens ägare förordna om servitutets förflyttning. Den tjänande fastighetens ägare skall för sådant fall vidkännas kostnaden för förflyttningen ävensom gälda motpartens utgifter vid första domstolen.

Andra stycket av 5 § upptager en erinran om att beträffande förflyttning av servitut i sammanhang med skifte samt angående jämkning vid betesreglering av område för servituts utövande särskilda bestämmelser äro meddelade.

Därest servitut till följd av ändrade förhållanden bliver onyttigt, må, jämlikt 7 § servitutslagen, domstol på yrkande av den tjänande fastighetens ägare förklara servitutet förfallet. Är ej servitutet onyttigt men är nyttan ringa i förhållande till den tunga, som uppkommer därav vid fastighetens bruk, må enligt samma paragraf domstol på yrkande av fastighetens ägare

förordna, att servitutet skall avlösas med belopp, som om ej överenskomelse kan träffas bestämmas av skiljemän.

Förenämnda stadganden i 5 och 7 §§ angående förflyttning och upphörande av servitut skola jämlikt föreskrift i 8 § lända till efterrättelse, ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett.

Enligt *sociala jordutredningens förslag* skulle till 4 § servitutslagen fogas *dels* såsom ett andra stycke en bestämmelse av innehåll, att den härskande fastighetens ägare skulle under vissa förutsättningar kunna medgivas förflyttning av servitut till annan del av den tjänande fastighetens område än som vid upplåtelsen avsetts *dels ock* såsom ett tredje stycke ett stadgande om rätt för den tjänande fastighetens ägare att få servitut begränsat till viss del av fastigheten.

Vidare skulle enligt förslaget i 5 § intagas en föreskrift, som möjliggjorde för den härskande fastighetens ägare att under särskilda närmare angivna omständigheter få till stånd en förändring av servitutsrättens föremål.

Jag torde i det följande få utförligare redogöra för dessa förslag jämte däröver avgivna yttranden och torde jag härvid först få uppehålla mig vid de föreslagna tilläggsbestämmelserna till 4 §.

a) Om förflyttning och begränsning av servitut.

De av *sociala jordutredningen* föreslagna tilläggen till 4 § servitutslagen lyda i sin helhet sålunda.

Är för begagnande av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, visst ställe bestämt och visas det på grund av förhållanden, som icke kunna anses vara av allenast tillfällig natur, att servitutet icke kan i full utsträckning nyttjas å därför bestämt område, men å fastigheten finnes annat område, varå rättigheten kan utövas utan märkligt ökad olägenhet för fastigheten, må domstol på begäran av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, sedan skogsvårdsstyrelsen blivit hörd, bestämma, att servitutet må nyttjas å sådant område under den tid det icke kan begagnas å område, som är för detsamma avsett.

Finnes beträffande servitut, som omfattar rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, ej visst ställe bestämt för rättighetens begagnande, och kan fördel beredas den fastighet, som av servitutet besväras, därigenom att viss del av fastigheten undantages från servitutets utövning, må på begäran av fastighetens ägare och sedan skogsvårdsstyrelsen blivit hörd domstol bestämma, att sådan del skall undantagas för den tid, servitutet kan utan förfång för den egendom, till vars förmån det gäller, tillgodogöras på återstående del av fastigheten.

Sociala jordutredningen har erinrat, att bestämmelser av likartat innehåll tidigare föreslagits av *skogslagstiftningskommittén* i dess den 9 december 1918 avgivna betänkande. Enligt detta förslag skulle till 5 § servitutslagen efter nuvarande första stycket fogas två nya stycken av följande lydelse.

Finnes beträffande servitut, som omfattar rätt till skogsfång eller mulbete, icke visst ställe bestämt för sådan rätts begagnande, må jämväl under villkor,

som nyss sagts, ägaren av den fastighet, som av servitutet besväras, hos domstol påkalla att rättens begagnande inskränkes till viss del av fastigheten. I dylikt fall åligger det den, som begärt åtgärden, att vidkännas för densamma erforderlig kostnad ävensom vederpartens utgifter vid första domstolen.

Om genom åtgärd av ägaren av den fastighet, som av servitutet besväras, eller på grund av vägrat tillstånd av myndighet i fall, där sådant enligt lag erfordras, servitut, som omfattar rätt till skogsfång eller mulbete och för vars begagnande visst ställe är bestämt, icke kan därinom begagnas, och å fastigheten finnes annat ställe, där rätten kan utövas, må ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, påkalla förflyttning av servitutet; dock må, om vederparten ej vållat hindret för servitutets begagnande, förflyttning ej beviljas, i fall märkligt men därigenom skulle tillskyndas honom, och bör i fall, som i detta stycke avses, domstolen avgöra, av vem kostnaden för förflyttningen och parternas utgifter vid domstolen böra gäldas.

Över skogslagstiftningskommitténs berörda förslag avgav *lagrådet*, till vilket förslaget remitterades, utlåtande. Lagrådet framhöll häri till en början, att redan bestämmelsen i 4 § servitutslagen kunde föranleda till att en rätt till skogsfång och mulbete, som icke vid sin uppkomst vore bestämd att tillgodogöras å visst ställe, kunde av domstol begränsas tills vidare till viss del av den tjänande fastigheten. Emellertid erinrade lagrådet, att servitutsrätten även efter en sådan begränsning vilade å fastigheten i dess helhet; det vore endast dess utövning, som temporärt reglerades. Härefter anförde lagrådet följande.

I det remitterade förslaget till ändrad lydelse av 5 § servitutslagen föresloges däremot i andra stycket införande av rätt för ägaren till den tjänande fastigheten att få ett dylikt servitut definitivt begränsat till viss del av fastigheten. Såsom villkor härför stadgades, bl. a., att inskränkningen kunde ske utan förfång för den egendom, till vars förmån servitutet gällde. Det syntes emellertid ofrånkomligt, att en dylik inskränkning städse medförde ett visst förfång, nämligen så till vida, att begränsningen till en viss del av fastigheten innebure möjlighet att servitutet på grund av mellankommande omständigheter i framtiden ej längre kunde uttagas på det till vidden begränsade område, som å servitutet anvisats med befriande av den övriga delen av fastigheten. I följd härav ville det synas som om det föreslagna stadgandet, sådant det avfattats, i själva verket aldrig skulle kunna vinna någon tillämpning.

Skulle tilläventyrs meningen därmed vara, att man icke hade att taga hänsyn till förfång av nyss angivna beskaffenhet, utan att inskränkning i nämnda ordning borde tillåtas, så snart det finge antagas, att servitutet kunde till fullo uttagas på det begränsade området lika väl som på hela fastigheten, varför man hade att bortse från sådana servitutsrätten inskränkande omständigheter, som lika väl kunnat inträffa, om servitutet fortfarande legat å fastigheten, så vore stadgandet icke av beskaffenhet att kunna förordas. Väl kunde en servitutsrätt, som belastade en hel fastighet, vara för denna mycket betungande. Men i de flesta fall torde tillräcklig lindring kunna vinnas genom tillämpning av 4 §, och att därutöver i skogsvårdens eller annat den tjänande fastighetens intresse medgiva en direkt minskning i den en gång upplåtna rätten syntes icke vara tillrådligt.

Beträffande det av skogslagstiftningskommittén föreslagna tredje stycket av 5 § vore givetvis frågan om påföljden därav att ägaren av den tjänande fastigheten vidtagit någon åtgärd, som ledde till att servitutet icke kunde begagnas, av beskaffenhet att rätteligen böra besvaras enligt allmänna civil- eller kriminalrättsliga regler. Inträffade åter det fall, att servitutets begagnande förhindrades därigenom att myndighet enligt skogsvårdslagen vägrat tillstånd till avverkning eller eljest på grund av myndighets beslut, torde gällande lag ej föranleda därtill att servitutshavaren å nämnda omständighet skulle kunna grunda något anspråk att få åt sig anvisat annat område å den tjänande fastigheten än det av servitutet omfattade. Och att nu, på sätt förslaget innebure, under viss förutsättning tillerkänna servitutshavaren en dylik rätt syntes ej hava skäl för sig; huruvida han kunde vara berättigad att på detta eller annat sätt erhålla gottgörelse för den förlust han lede, vore en fråga, vars lösning fortfarande liksom hittills finge bliva beroende på de villkor, under vilka servitutet vore lagt å den tjänande fastigheten, och som förty borde bedömas efter allmänna rättsgrundsatser.

På grund härav avstyrkte lagrådet, att ifrågavarande lagförslag bleve föremål för proposition till riksdagen. Frågan förföll därefter.

Ur *sociala jordutredningens motivering* till det nu framlagda förslaget i vad det avser rätt för den härskande fastighetens ägare att erhålla förflyttning av servitut må återgivas följande.

Även om det vore principiellt riktigt, att förändring i servitutsförhållande icke kunde genomföras utan att båda intressenterna enades därom, torde det likväl få anses, att servitutets orubblighet icke finge verka förlamande på utvecklingen och sålunda bliva till skada för det allmänna. Den senare tidens skogslagstiftning och jorddelningslagstiftning samt övriga av staten vidtagna jordpolitiska åtgärder hade medfört i hög grad ändrade utgångspunkter för servitutens bedömande. Servitut, avseende skogsfång och mulbete, uppkomna under äldre förhållanden, vore numera ofta mindre effektiva för den härskande fastigheten än tidigare. Till följd av ändrade förhållanden bleve de i andra fall onödigt betungande för den tjänande fastigheten.

Genom skogsvårdande avverkningar eller på grund av skada å skogen genom storm eller brand eller andra dylika omständigheter kunde ett servitut, som till sin användning vore rättsligen lokaliserat till viss del av en tjänande fastighet, mången gång för en tid framåt bliva betydelselöst för den härskande fastigheten. Den sistnämnda fastigheten komme till följd av det inträffade i regel att under årtionden bliva mer eller mindre ofullständig.

Att såvitt möjligt förebygga att ett sådant förhållande inträdde måste uppenbarligen vara ett statsintresse. Vad anginge skogsvårdande avverkningar torde böra framhållas, att dessa ju direkt vore till nytta för den tjänande fastigheten. Det torde därför vara naturligt, att denna fastighet finge tåla att servitutet utövades på annat ställe inom densamma under hela den tid, som servitutet icke kunde nyttjas å avtalat ställe. Vid brand- eller stormskada och liknande omständigheter kunde visserligen jämväl den tjänande fastigheten komma att lida förfång, men i sådana fall vore att märka, att den tjänande fastigheten i allmänhet icke genom förlusten torde bliva ofullständig, i motsats till skadans verkan å den härskande fastigheten. Även i dylika fall syntes därför den tjänande fastigheten kunna åläggas att tåla servitutets förflyttning under erforderlig tid, om sådan förflyttning vore möjlig genomföra. Gi-

vetvis kunde hänsyn ej tagas till förhållanden, som allenast vore av rent tillfällig natur.

Såsom motiv till den föreslagna bestämmelsen om rätt för den tjänande fastighetens ägare att påkalla begränsning av servitut å fastigheten har sociala jordutredningen anført, att utredningen ville utan att närmare ingå på lagrådets tolkning av innebörden av 4 § servitutslagen framhålla, att denna tolkning icke syntes hava kommit i tillämpning i praktiken. Då behovet alltså kvarstode av bestämmelser, som möjliggjorde för ägaren av den tjänande fastigheten att skydda sig mot att servitutsrätt vårdslöst utövades, t. ex. genom onödigt huggande å försöksodlingar, värdefulla skogsbestånd o. d., hade sociala jordutredningen ansett lämpligt, att de anmärkta principerna klart komme till uttryck i lagen.

I yttrandena över sociala jordutredningens förslag har detsamma i vad det avser förflyttning av servitut i huvudsak tillstyrkts av domänstyrelsen, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Gävleborgs och Norrbottens län, överlantmätarna i Kronobergs och Värmlands län, skogsägareföreningarnas riksförbund samt skogsvårdsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus och Gävleborgs län. Förslaget i denna del har avstyrkts av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro och Jämtlands län, hushållningssällskapet i Gävleborgs län, egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen i Örebro län, Sveriges skogsägareförbund, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt skogsvårdsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län ävensom Kalmar läns norra skogsvårdsstyrelse. I övriga yttranden har förslaget härutinnan icke föränlett erinran.

Ur yttrandena må i övrigt i detta sammanhang återgivas följande.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, som ställt sig avvisande mot ändringarna i servitutslagen på grund av sin förut berörda principiella ståndpunkt i ämnet, har vid detaljgranskning av förslaget om rätt till förflyttning av servitut anført:

Centralrådet ansåge om än med tvekan, att den föreslagna lagändringen utan allvarligare olägenheter kunde genomföras i vad anginge skogsfång. Ytterligare villkor borde emellertid föreskrivas för medgivande av servitutsflyttning. Det borde sålunda stadgas, att flyttning endast finge ske under förutsättning att servitutsrättsinnehavaren icke själv förorsakade svårigheterna för servitutets utnyttjande å bestämt område — exempelvis genom avverkningar, som föränlett avverkningsförbud — samt att servitutets utnyttjande verkligen befunnes nödvändigt för ett ändamålsenligt brukande av den härskande fastigheten.

Länsstyrelsen i Uppsala län har framhållit följande.

Ifrågavarande tillägg till 4 § servitutslagen innebure, att en fastighetsägare skulle kunna, oavsett sitt bestridande, nödgas tåla icke blott ett annat intrång än det överenskomna utan ock ett intrång av i viss grad större omfattning än det i avtalet reglerade. Länsstyrelsen ville ifrågasätta, huruvida detta kunde anses berättigat. Förslaget om att rättighet skulle kunna utövas

å det nya området utan märkligt ökad olägenhet för fastigheten syntes för att komma i överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser böra ersättas med en bestämmelse, som uteslöte möjligheten av att utbytet av område för servitut utnyttjande medförde ett ökat intrång för fastighetsägaren.

I yttranden av *länsstyrelsen och överlantmätaren i Skaraborgs län* hava liknande synpunkter framkommit.

Hushållningssällskapet i Gävleborgs län förvaltningsutskott har med instämmande av *länsstyrelsen i länet* uttalat, att rätt till förflyttning av servitut till skogsfång icke borde medgivas i de fall, då skogsbeståndet å den tjänande fastigheten utan ägarens åtgöranden, t. ex. genom storm- eller brandskada, blivit förstört. Enligt utskottets mening borde den tjänande fastighetens ägare icke åläggas garantier med avseende på servitutsrätten, om denna lede intrång av förhållanden, över vilka ingendera parten kunde råda.

Sveriges skogsägareförbund har ansett, att flyttning av servitut avseende rätt till mulbete icke borde medgivas. Förbundet har till stöd härför anført:

Betet å område, upplåtet för servitut, kunde ofta försämrans genom att den därstädes befintliga skogen tilltog i täthet, varvid gräsväxten försvagades. Det kunde icke rimligen begäras, att den tjänande fastighetens ägare skulle tillbakahålla sin skogs förkovran och tillväxt endast för att betjäna den härskande fastighetens betesintresse. Skulle i dylika fall den härskande fastighetens ägare berättigas att få betesservitutet flyttat, kunde olägenhet lätt komma att orsakas för den tjänande fastigheten. Visserligen avsåge förslaget, att flyttning av servitut finge äga rum endast om det kunde ske »utan märkligt ökad olägenhet» för den tjänande fastigheten. Servitutsägaren torde i allmänhet komma att påyrka servitutets förflyttning till områden med rikligare gräsväxt, d. v. s. trakter, där skogens föryngring påginge eller där gräsbärande kärr eller myrar funnes. Det bleve alltid en mycket vanskelig sak att bedöma om »märkligt ökad olägenhet» vållades genom att servitutsägarens betesdjur flyttades till dylika trakter. Om återväxten blivit så hög, att den ej längre kunde toppskadas eller nedtrampas av djuren, vore man ofta böjd att tro, att betesskador ej uppstode. En sådan uppfattning vore emellertid ofta felaktig. Genom tramp av djuren förorsakades i betydande omfattning särskador å plantornas rothalsar och ytligt liggande rötter, varigenom infektioner uppstode, som kunde föranleda framtida kvalitetsförsämringar i skogen, vilka blott så småningom bleve märkbara. Det vore även tämligen vanligt att upptagna skogsdiken igentrampades av djuren. Sådana skador underskattades ofta, innan betesgången börjat. Det kunde därför bliva svårt för den tjänande fastighetens ägare att bevisa, att förflyttning av betesservitut komme att vålla »märkligt ökad olägenhet» för fastigheten. Överhuvud taget vore det föga förenligt med rationell skogsvård, att genom lagtvång tillförbinda en jordägare att tåla betning å skogsmark, som han själv ansåge böra vara fredad och därför ville hålla fri från betning.

Liknande uttalanden hava även förekommit i andra yttranden.

Skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ansett, att den tjänande fastighetens ägare borde berättigas att genom hägnad eller på annat sätt freda föryngringstrakter mot betning.

Domänstyrelsen har påpekat, att genom förslaget skogsvårdsstyrelserna tillagts en befogenhet, som icke torde få anses vara avsedd att tillkomma dem, nämligen att vara en rådgivande instans beträffande skogar, varmed de eljest icke ägde att taga någon som helst befattning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit, att den föreslagna ändringen i 4 § servitutslagen borde medföra ändring även i 8 § samma lag.

Vad angår förslaget om begränsning av servitut till viss del av fastigheten har detsamma i yttrandena i stor utsträckning vunnit bifall eller i allt fall lämnats utan erinran. I ett flertal yttranden har emellertid i överensstämmelse med vad lagrådet anfört framhållits, att förslaget icke innebure någon nyhet i lagstiftningen utan endast ett förtydligande.

b) Om förändring av servitutsrättens föremål.

Den av *sociala jordutredningen* föreslagna bestämmelsen i 5 § servitutslagen angående förändring av servitutsrätt i vissa fall är av följande lydelse.

Består servitut, vars giltighet icke är till tiden begränsad, i rättighet att taga vindfallen och torr skog, och förekommer på grund av ändrade förhållanden sådan skog icke längre i tillräcklig omfattning å den fastighet, som besväras av servitutet, eller, där servitutet allenast må tillgodogöras å en del av fastigheten, å denna del, må på yrkande av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, och sedan skogsvårdsstyrelsen blivit hörd, domstol bestämma, att servitutet i stället skall bestå i rättighet att erhålla den fördel, servitutet avser att bereda fastigheten, i den mån vindfallen och torr skog ej finnes, efter anvisning i annat för avsett ändamål tjänligt virke, där så kan ske utan att därvid kommer till användning yngre skog i större omfattning än som är erforderligt för dess ändamålsenliga gallring eller äldre skog i så stor utsträckning, att den fastighet, som av servitutet besväras, därigenom skulle komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden.

I sin motivering till ifrågavarande stadgande har *sociala jordutredningen* anfört i huvudsak följande.

Rationell skogsvård torde alltid i viss grad medföra, att tillgången på vindfällerna och torrskog minskades. Torplägenheter, som tillförsäkrats bestående rätt att för sitt husbehov använda dylikt virke, kunde därför genom skogsvårdande åtgärder å den tjänande fastigheten komma att i större eller mindre omfattning mista sina rättigheter. Då servituten tillkommit för att komplettera de fastigheter, vid vilka rätten knutits, torde det få anses vara ett statsintresse, att dessa fastigheter, som icke inom sina ägo gränser hade tillräckligt med skog för att vara fullständiga, icke berövades den komplettering, som rätten till nämnt skogsservitut innebure. Den intressekollision, som uppkomme mellan principen om servitutsrättens oföränderlighet och statens anspråk på att småbruket bibehölles i så fullständigt skick som möjligt, kunde icke lösas på annat sätt än genom jämkning i den förra principen.

I detta hänseende föreläge emellertid en viss skillnad mellan bestående servitutsrätter (alltidsupplåtelse) och sådana, som vore till tiden begränsade. De skäl, som talade för nödvändigheten att beträffande servitut, bestående i rättighet att taga vindfallen och torr skog, kunna göra ändring i själva servitutsrätten, gjorde sig icke med samma styrka gällande vid upplåtelse, begränsade till tiden, som vid alltidsupplåtelse. Härtill komme, att därest i lagen infördes en bestämmelse av nämnda innebörd även beträffande servitutsavtal, som vore begränsade till tiden, det kunde befaras, att någon för-

längning av servitutsavtalen icke komme till stånd efter servitutstidens utgång och att nya servitutsavtal icke komme att ingås.

Anvisning på ersättning för vindfallen och torr skog till vedbrand enligt utredningens förslag torde lämpligen kunna avse virkesavfall från avverkningar samt mindervärdiga träd.

Sociala jordutredningens förevarande förslag har i ett stort antal av de avgivna yttrandena avstyrkts. Mot förslaget hava sålunda uttalat sig länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Örebro och Jämtlands län, överlantmätnarna i Skaraborgs och Jämtlands län, hushållningssällskapet i Gävleborgs län, egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen i Örebro län, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt skogsvårdsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län ävensom Kalmar läns norra skogsvårdsstyrelse. I övriga yttranden har förslaget biträtts eller lämnats utan erinran.

Av de erinringar, som i yttrandena framförts mot förslaget, må här återgivas följande.

I utlåtandet från *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* ävensom i några andra yttranden har uttalats, att de föreslagna bestämmelserna innebure en avvikelse från gällande rättsgrundsatser. Centralrådet har härutinnan anfört bland annat:

I realiteten innebure förslaget, att servitutsrättsinnehavarna skulle tilläggas viss expropriationsliknande rätt utan skyldighet att för denna förmån utgiva vederbörlig ersättning. Detta kunde knappast anses stå i överensstämmelse med allmänt gällande rättsgrundsatser. Förslaget vore grundat på sociala hänsyn. Det sociala behovet vore emellertid på intet vis av den omfattning eller beskaffenhet, att det kunde motivera införandet i lagstiftningen av en dylik rättsprincip, vars konsekvenser för rättsförhållandena i allmänhet måste anses betänkliga. Därest vid servitutsrätt till vindfallen och torr skog på grund av bristande tillgång härå å den tjänande fastigheten denna rätt icke kunde utövas, torde i övervägande antal fall den tjänande fastighetens ägare icke förmäna servitutsinnehavaren att vid behov kostnadsfritt tillgodogöra sig avverkningsavfall eller annat mer eller mindre värdelöst virke.

Centralrådet har jämväl påpekat, att förslaget förutsatte skogsvårdsstyrelsernas hörande vid den ifrågasatta utvidgningen av servitutsrätten, oberoende av om den skog, som därav berördes, stode under skogsvårdsstyrelsens uppsikt. Centralrådet har ifrågasatt lämpligheten härav.

Ett liknande påpekande har även gjorts i *domänstyrelsens* yttrande.

Länsstyrelsen samt egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen i Västmanlands län hava anfört, att ändring av servitutsrätten icke borde få äga rum, därest det exempelvis vid avtalets ingående varit uppenbart, att rättigheten inom en ej alltför avlägsen framtid skulle på grund av områdets beskaffenhet eller utnyttjande minskas eller helt upphöra.

Överlantmätaren i Skaraborgs län har yttrat, att den föreslagna bestämmelsen syntes kunna medföra, att sådan till tiden icke begränsad servitutsrättighet till vindfallen och torr skog, som enligt avtalet gällde så länge tillgång därtill funnes, bleve avsevärt utökad. Överlantmätaren har ansett detta

obilligt, då i regel dylika rättigheter vid avtalets ingående icke representerat något större värde utan upplåtits utan särskild ersättning.

Länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län hava uttalat önskvärdheten av att i lagen intoges uttrycklig föreskrift om att i utbyte mot vindfallen eller torr skog finge uttagas allenast avverkningsavfall eller mindervärdigt virke.

Domänstyrelsen har framhållit, att genom den föreslagna lydelsen av 5 § servitutslagen i denna inryckts vissa från skogsvårdslagen hämtade skogsvårdande bestämmelser och uttryck, vilka lämpligen icke kunde anslutas till de lagar och föreskrifter, som gällde för skogar, varå skogsvårdslagen ej ägde tillämpning.

Departements-
chefen. Vidkommande först sociala jordutredningens förslag angående upptagande i servitutslagen av stadgande om befogenhet för ägare till fastighet, som besväras av servitut för vars begagnande visst ställe icke blivit bestämt, att under angivna förutsättningar begränsa servituträttens utövning till viss del av fastigheten, synes någon invändning i sak mot detta förslag icke vara att göra. På sätt framgår av redogörelsen för lagrådets yttrande över skogslagstiftningskommitténs på sin tid framlagda förslag i enahanda syfte, torde en dylik befogenhet emellertid redan enligt gällande lag föreligga. Att upptaga det föreslagna tillägget i lagen endast i syfte att förtydliga densamma synes knappast nödvändigt. Sociala jordutredningens förslag i denna del anser jag mig därför icke böra biträda.

Vad angår de i den härskande fastighetens intresse tillkomna förslagen om förflyttning av servitut och förändring av servituträtt, avseende vindfallen och torr skog, kan jag i princip godkänna dessa. Vissa jämkningar ur såväl saklig som redaktionell synpunkt hava dock synts böra vidtagas. Den överarbetning av sociala jordutredningens förslag, som på grund härav ägt rum inom jordbruksdepartementet, har resulterat i ett *förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut*, vilket torde få såsom *bilaga* fogas till statsrådsprotokollet. Jag torde i det följande få redogöra för innehållet i förslaget.

I 5 § *andra stycket* av departementsförslaget hava intagits bestämmelser, motsvarande det av sociala jordutredningen föreslagna stadgandet angående rätt för den härskande fastighetens ägare att erhålla förflyttning av servitut. Att en dylik förflyttning möjliggöres torde, såsom sociala jordutredningen framhållit, vara för sistnämnda fastighet av utomordentligt stor betydelse. För den tjänande fastigheten å andra sidan torde förflyttningen ofta icke behöva medföra annat än obetydlig om ens någon ökning i det besvär, som redan tidigare åvilade densamma. De från visst håll gjorda uttalandena angående svårigheten att bedöma den olägenhet, som genom dylik förflyttning kunde tillskyndas den tjänande fastigheten, torde ej böra tillmätas avgörande betydelse. Om den befogenhet för servitutshavaren, varom här är fråga, kringgärdas med lämpliga föreskrifter till skydd för den tjänande fastighetens intressen, synes någon allvarlig invändning mot en lagstiftning sådan som den nu ifrågakommande icke kunna göras.

Vad angår lagstadgandets utformning har i departementsförslaget till en början förutsatts, att de omständigheter, vilka åberopas såsom skäl för förflyttning av servitutet, tillkommit först efter servitutsupplåtelsen eller med andra ord att då rådande förhållanden ändrats. Stadgandet överensstämmer härutinnan med vad i 5 § första stycket är föreskrivet för där avsett fall och torde i sak icke innebära någon ändring i sociala jordutredningens förslag. Den av sociala jordutredningen upptagna föreskriften, att nyssnämnda förhållanden icke få vara av allenast tillfällig natur, har med den avfattning departementsförslaget sålunda erhållit ansetts obehörlig.

Departementsförslaget har i nära överensstämmelse med sociala jordutredningen utgått från, att förflyttning må medgivas allenast om den tjänande fastigheten icke genom förflyttningen tillskyndas märklig olägenhet. Såsom olägenhet för fastigheten torde böra anses exempelvis, att servitutsförflyttningen medför intrång i en från fastigheten upplåten avverkningsrätt eller annan nyttjanderätt eller att det ställe å fastigheten, där servitutet efter förflyttningen skulle begagnas, tillhör annan ägare än det, där servitutsrätten förut utövats. En dylik omständighet kan sålunda utgöra hinder mot förflyttningen. Huruvida en genom förflyttningen orsakad olägenhet är för en fastighet att anse såsom märklig bör uppenbarligen bedömas med hänsyn icke blott till intrångets storlek i och för sig utan även till den betydelse det kan hava för just den fastighet, som drabbas av detsamma.

Såsom framgår av vad tidigare anförts, torde den rätt till skogsfång och mulbete, som genom servitutsupplåtelse tillförsäkrats den härskande fastigheten å annans mark, ofta vara en förutsättning för ett ändamålsenligt bruk av fastigheten. Det allmännas intresse av att bereda skydd för servitutsrättigheter, varom här är fråga, gör sig uppenbarligen icke med samma styrka gällande, därest den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, har tillgång till erforderligt skogsfång och mulbete även utan servitutet eller om servitutsrätten eljest icke kan sägas vara av väsentlig betydelse för fastigheten. Några avgörande betänkligheter hava därför icke synts böra möta att, i nära anslutning till vad centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund yrkat, begränsa rätten att erhålla servitutsförflyttning enligt förevarande lagstiftning till sådana fall, där servitutets begagnande i avsedd omfattning är för den härskande fastighetens bruk av väsentlig betydelse. En bestämmelse härom har alltså upptagits i departementsförslaget. Vad angår centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund hemställan, att från lagstiftningens tillämpning borde undantagas sådana fall, då den härskande fastighetens ägare genom någon sin åtgärd själv vållat, att servitutsrätten icke kan utnyttjas, torde det ligga i sakens natur, att förflyttning i dylika fall ej må äga rum. Särskild föreskrift härutinnan synes därför ej behörlig. Huruvida hindret orsakats av nuvarande eller tidigare ägare till fastigheten torde härvidlag vara utan betydelse.

Med frångående av vad sociala jordutredningen därutinnan föreslagit har i departementsförslaget icke intagits någon föreskrift om skyldighet för domstolen att vid behandling av mål av förevarande slag införskaffa

yttrande av skogsvårdsstyrelse. Härmed avses givetvis icke att domstolarna ej under några förhållanden böra använda sig av denna väg för vinnande av upplysningar i dessa frågor. Då bestämmelserna i servitutslagen ej äro begränsade att gälla skogar, som stå under skogsvårdsstyrelsernas tillsyn, synes det emellertid såsom domänstyrelsen påpekat olämpligt att i nämnda lag införa någon allmängiltig föreskrift sådan som den av sociala jordutredningen föreslagna.

Förflyttning, varom här är fråga, kan vara av övergående eller varaktig natur, beroende i främsta rummet på arten av det hinder, som möter för servitutets begagnande å det ställe, som ursprungligen bestämts för detta ändamål. Domstolen synes dock böra äga frihet att även i det fall, då hindret är övergående, förordna om varaktig förflyttning av servitut, därest detta finnes vara i båda fastigheternas intresse eller eljest innefattar den lösning, som finnes mest ändamålsenlig. Självfallet är att domstolen härvid icke äger gå utöver den talan, som i målet förts av den härskande fastighetens ägare. Är förflyttningen ej avsedd att bliva varaktig, torde till undvikande av tvist mellan parterna angående tiden för det sålunda ändrade servitutets bestånd denna tid böra av domstolen angivas i förflyttningsbeslutet. Ett dylikt angivande är av desto större betydelse, som den tjänande fastighetens ägare i detta fall nödgas hålla det förutvarande stället för servitutets begagnande i beredskap för den härskande fastigheten vid förflyttnings tidens utgång.

Vid förflyttning, som enligt 5 § första stycket kan på yrkande av den tjänande fastighetens ägare medgivas till förmån för denna fastighet, skall, jämlikt uttryckligt stadgande i samma paragraf, den som begärt förflyttningen städse vidkännas därav föranledda kostnader ävensom gälda vederpartens utgifter vid första domstolen. Att generellt ålägga servitutshavaren en motsvarande skyldighet vid förflyttning som enligt nu föreslaget stadgande sker till den härskande fastighetens fördel torde däremot icke vara lämpligt. Det torde böra bero på domstolen att efter omständigheterna pröva, vem ansvaret för ifrågavarande kostnader bör åvila. Någon föreskrift härom i lagen har icke synts erforderlig.

Stadgandet i 5 a § av departementsförslaget motsvarar den av sociala jordutredningen föreslagna bestämmelsen i 5 § om förändring i vissa fall av servitut, bestående i rätt till vindfallen och torr skog. De ändringar, departementsförslaget innehåller i förhållande till sociala jordutredningens förslag, hava huvudsakligen tillkommit i syfte att skapa ytterligare garantier mot att den förmån, som här öppnas för den härskande fastigheten, begagnas till förfång för den tjänande fastigheten. Vad nyss anförts vid 5 § andra stycket angående det synnerligen betydande värde möjligheten till en förflyttning har för den härskande fastigheten samt den ringa olägenhet, som därigenom kan orsakas den tjänande fastigheten, äger i huvudsak tillämpning även beträffande sådan förändring i servitutsrätten, varom i nu förevarande fall är fråga. Med den avfattning departementsförslaget erhållit torde de farhågor beträffande ifrågavarande lagstiftning, vilka kom-

mit till uttryck på vissa håll, icke vara av beskaffenhet att böra hindra lagstiftningens genomförande. Det intrång, som enligt förslaget avses kunna ske i den tjänande fastighetens rätt, torde i överensstämmelse med vad sociala jordutredningen erinrat icke vara svårare än att man skäligen kan fordra, att det intresse, som är förbundet med att bevara sagda rätt obeskuren, får vika för det avsevärt mycket större intresse av jämväl samhällelig art, som förslaget vill tillgodose.

Även för här förevarande fall torde, såsom sociala jordutredningen förutsatt, böra fordras, att orsaken till att servitutet ej kan begagnas i den utsträckning, som var avsedd vid dess tillkomst, är att tillskriva ändring i de förhållanden, som då rådde. För att rätt till förändring av servitutet skall medgivas måste alltså krävas dels att skog av det slag, som avsetts i servitutsupplåtelsen, icke längre finnes i erforderlig omfattning, dels ock att denna brist beror på ändrade förhållanden å fastigheten, exempelvis orsakade genom brand eller genom avverkning från den tjänande fastighetens sida av annan art eller omfattning än vid tiden för servitutsupplåtelsen förutsatts.

Sociala jordutredningen har i sitt förslag jämställt det fall, att servitutsrätt till vindfallen och torr skog är begränsad att avse visst område av den tjänande fastigheten, och det fall, att dylik begränsning ej skett. En sådan ståndpunkt synes dock icke hållbar. Det förefaller ej riktigt, att, såsom sociala jordutredningen förutsatt, den omständigheten att hinder föreligger mot begagnande av ett till visst område av en fastighet begränsat servitut av förevarande art utan vidare skall medföra, att den härskande fastigheten skall kunna påfordra rätt att få tillgodose sitt virkesbehov i annat virke av bättre beskaffenhet, oavsett sålunda huruvida virkestillgång av det slag servitutet avser skulle kunna beredas å annan del av fastigheten. Finnes möjlighet att genom servitutets förflyttning till annat ställe å fastigheten enligt det föreslagna stadgandet i andra stycket av 5 § avhjälpa de svårigheter, vari den härskande fastigheten råkat, torde denna möjlighet först böra utnyttjas. I departementsförslaget har därför upptagits en bestämmelse här-om.

I departementsförslaget har vidare, med avvikelse från vad sociala jordutredningen föreslagit men i överensstämmelse med den ståndpunkt som i departementsförslaget, på sätt tidigare nämnts, intagits till frågan om förflyttning av servitut, stadgats såsom villkor för att förändring av servitutsrätt till vindfallen och torr skog skall kunna medgivas, att servitutets begagnande i avsedd omfattning av domstolen befinnes vara av väsentlig betydelse för bruket av den fastighet, till vars förmån det gäller. Vad angår tillämpningen av detta stadgande är att märka, att ett servitut av förevarande slag torde få anses vara av väsentlig betydelse för en fastighet så snart denna, om servitutet ej finnes, skulle vara hänvisad att tillgodose sitt behov av husbehovsvirke genom köp.

Om, på sätt nu ifrågasatts, genom servitutsförändring möjliggöres för servitutshavaren att å den tjänande fastigheten tillgodogöra sig virke av annat slag än som avsågs vid servitutets uppkomst, synes i nära anslutning

till vad sociala jordutredningen föreslagit, till förhindrande av missbruk av denna möjlighet, virkets uttagande i regel böra få ske först efter anvisning av den tjänande fastighetens ägare. I särskilda fall torde dock tillämpande av annan ordning kunna finnas lämpligt. Det synes böra ankomma å domstolen att i samband med meddelande av här avsett förordnande eller eljest, då anledning därtill föreligger, lämna erforderliga föreskrifter i förevarande hänseende.

Av enahanda skäl som framhållits vid andra stycket av förevarande paragraf har i departementsförslaget beträffande nu ifrågavarande stadgande i 5 a § icke upptagits den av sociala jordutredningen föreslagna bestämmelsen om hörande av skogsvårdsstyrelse. Ej heller torde vad sociala jordutredningen föreslagit till förekommande att genom servitutsförändringen yngre skog bleve föremål för olämplig avverkning eller äldre skog uttoges i sådan omfattning, att den icke vidare komme att lämna tillgång till husbehovsvirke för den tjänande fastigheten, böra här stadgas. I vad nämnda förslag åsyftar att till skydd för det allmänna skogsvårdsintresset inskränka servitutshavarens avverkning utöver vad i gällande skogsvårdslagstiftning är föreskrivit synes det ej tillräckligt grundat. Å andra sidan lär förslaget till den del det vill skydda den tjänande fastighetens intresse mot alltför stort intrång från servitutshavarens sida icke vara till fyllest. Dylikt intrång kan nämligen ske även annorledes än genom avverkning av yngre skog eller genom sådan avverkning av den äldre skogen, att tillgången till husbehovsvirke äventyras. Med hänsyn härtill har i anslutning till det föreslagna stadgandet angående förflyttning av servitut sociala jordutredningens förslag i förevarande avseende i departementsförslaget ersatts med en bestämmelse av innehåll, att servitutsförändringen icke får medföra märklig olägenhet för den fastighet, som besväras av servitutet. De synpunkter rörande begreppet märklig olägenhet, vilka kommit till uttryck i motiveringen till motsvarande stadgande beträffande förflyttning, torde gälla även här.

Vad vid andra stycket av 5 § anförts angående skyldighet att vidkännas förflyttnings- och rätttegångskostnader torde äga motsvarande tillämpning vid sådan förändring av servitut, varom här är fråga.

Liksom enligt gällande stadgande i 8 § servitutslagen de i den tjänande fastighetens intresse i lagen intagna bestämmelserna om förflyttning och upphörande av servitut skola lända till efterrättelse, oaktat vid upplåtelsen annat förbehåll skett, torde jämväl de nu i den härskande fastighetens intresse föreslagna bestämmelserna om förflyttning och förändring böra gälla, även om annat förbehållits. I departementsförslaget har nämnda paragraf jämkats med hänsyn härtill. Den i servitutsavtal beträffande rätt till vindfallen eller torr skog understundom förekommande bestämmelsen, att dylik skog må uttagas allenast »så länge tillgång därtill finnes», kommer alltså i och för sig icke att hindra tillämpning av stadgandena i den nya 5 a §. Emellertid är att märka att, såsom framhållits vid motiveringen till nämnda paragraf, det däri förutsattes, att den bristande virkestillgången orsakats av

förändring i de förhållanden, som gällde vid upplåtelsen. Har, såsom i det av länsstyrelsen med flera myndigheter i Västmanlands län anförda fallet, vid servitutsrättighetens tillkomst varit uppenbart, att tillgången å sådan skog som rättigheten avser skulle inom viss tid på grund av särskilda omständigheter minskas eller upphöra, blir sålunda lagen ej tillämplig.

Ändringarna i servitutslagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1936 och, på sätt föreslagits av sociala jordutredningen, äga tillämpning även på servitut som uppkommit före ikraftträdandet.

Under åberopande av det anförda hemställer föredraganden, att lagrådets utlåtande över förenämnda förslag *dels* till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) *dels ock* till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut¹ måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas genom utdrag av statsrådsprotokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Ros.

¹ Detta förslag, vilket är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

Härigenom förordnas, att 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

4 §.

1 mom. Utan hinder — — — förhållandena påkallas.

2 mom. Virke, som — — — skogsvårdsstyrelsens tillstånd.

3 mom. Besväras fastighet av servitut, som innefattar rätt till skogsfång, och kan planlagd eller påbörjad avverkning, som icke avser tillgodoseende av fastighetens eller därmed sambrukad fastighets husbehov eller från fastigheten upplåten rätt till husbehovsfång, befaras medföra, att servitutet icke kan i avsedd utsträckning begagnas eller — där fråga är om servitut som uppkommit före den 1 januari 1923 — att servitutets begagnande i avsedd utsträckning nödvändiggör ianspråktagande av yngre skog utöver vad som erfordras för ändamålsenlig gallring eller eljest överensstämmer med en god skogsvård, äger skogsvårdsstyrelsen beträffande avverkningen meddela de föreskrifter eller göra de inskränkningar, som av förhållandena påkallas.

5 §.

Avverkning av — — — återväxt äventyras.

Ej heller — — — lag medgivit.

Kan avverkning som i 4 § 3 mom. sägs befaras medföra, att servitut, som innefattar rätt till skogsfång, ej kan i avsedd utsträckning begagnas utan ianspråktagande av äldre skog i sådan omfattning, att fastigheten därigenom skulle komma att för framtiden lida brist på husbehovsskog efter ortens förhållanden, skall vad i nämnda moment är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936 men skall icke utgöra hinder för tillgodogörande i enlighet med vad förut gällande lag medgivit av avverkningsrätt, som upplåtits före nämnda dag.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 februari 1936.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
BAGGE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 december 1935, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) och lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bertil Fallenius.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

Lagrådet:

Med avverkning som omförmäles i de föreslagna nya stadgandena avses tydligen icke blott sådan avverkning som verkställs av fastighetsägaren själv utan även avverkning till vilken ägaren upplåtit rätt åt annan person. Stadgandena synas, efter ordalydelsen att döma, utgå från att en servituthavares rätt alltid skall under angivna förutsättningar skyddas mot avverkning, företagen av en dylik avverkningsrättsinnehavare. Detta kan icke vara riktigt. Om enligt vanliga civilrättsliga regler den sistnämndes rätt har företräde framför servitutsrätten — avverkningsrätten kan t. ex. hava in-tecknats tidigare än servitutsrätten (se 56 § in-teckningsförordningen) — böra uppenbarligen stadgandena icke träda i tillämpning. Detta torde böra komma till tydligt uttryck i lagtexten. Självfallet lärer vara att skogsvårdsstyrelsen, endast om den finner servitutets företrädesrätt klar, bör ingripa mot en planerad eller påbörjad avverkning.

Det föreslagna stadgandet i 4 § innebär bland annat att vid planlagd eller påbörjad avverkning av yngre skog till avsalu skogsvårdsstyrelsen äger,

därest avverkningen kan befaras medföra att servitut som innefattar rätt till skogsfång icke kan i avsedd utsträckning begagnas, beträffande avverkningen meddela de föreskrifter eller göra de inskränkningar som av förhållandena påkallas. Däremot skulle enligt förslaget 5 § möjligheten för skogsvårdsstyrelsen att ingripa vid avverkning till avsalu av äldre skog bliva inskränkt till det fall att servitutet ej kan i avsedd utsträckning begagnas utan att den tjänande fastigheten därigenom komme att lida brist på husbehovsskog. Har en sådan avverkning ej någon inverkan på den tjänande fastighetens husbehovsskog, därför att avverkningen uteslutande drabbar skog där servitutet kan uttagas och den tjänande fastighetens husbehov kan tillgodoses på annat ställe, skulle alltså något ingripande ej kunna äga rum. Enär någon anledning ej synes föreligga att i detta avseende meddela olika bestämmelser då fråga är om yngre och om äldre skog, hemställas att 5 § måtte i nu berörda avseende jämkas till överensstämmelse med 4 §.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Regeringsrådet Kellberg:

Såsom av de i ärendet föreliggande yttrandena framgår, har sociala jordutredningens förslag rörande de ändringar i servitutslagen om vilka nu är fråga avstyrkts av flertalet myndigheter och andra som däröver blivit hörda. Onekligen måste också, på sätt i åtskilliga yttranden anförts, ur principiella synpunkter anses möta vissa betänkligheter mot nämnda förslag; och dessa betänkligheter kvarstå i det stora hela även inför förslaget i den form varit det numera framträder. Å andra sidan bör emellertid icke bortses från att de förhållanden varå de föreslagna bestämmelserna skulle bliva tillämpliga äro av en speciell beskaffenhet som synes kunna motivera att vid den rättsliga regleringen anläggas synpunkter vilka annars icke få vara avgörande.

Skogsfångs- och mulbetesservitut torde i allmänhet hava tillkommit i samband med avskiljande från en större med skog välförsedd fastighet av en torplägenhet eller annat mindre jordområde utan tillräcklig skog. Ett dylikt servitut kan därför sägas komplettera den mindre fastigheten; denna skulle, om rättigheten av en eller annan anledning bortföle, ej längre kunna anses fullständig. Under det således en servitutsrätt av ifrågavarande slag är av stor betydelse för den härskande fastigheten, orsakar dess utövande merendels den tjänande fastigheten endast ringa eller intet förfång. Beaktas bör vidare att det i regel vid upplåtelse av servitut varom här är fråga måste antagas hava varit kontrahenternas mening att den härskande fastigheten därigenom skulle för framtiden få sitt husbehov i ena eller andra avseendet tillgodosett. Att, såsom ej sällan ägt rum, en skogsfångsrätt lokaliserats till viss skogstrakt behöver ej utesluta att parterna vid upplåtelsen avsett att, om det framdeles skulle visa sig att husbehovet ej kunde därifrån tillgodoses, annan del av skogen finge för ändamålet tagas i anspråk. Emellertid före-

komma även servitutsupplåtelse vid vilka parterna uppenbarligen åsyftat att begränsa rättighetens utövande på visst sätt eller göra dess fortvaro beroende av visst villkor; exempel å sådana förbehåll finnas upptagna i den av sociala jordutredningen i dess betänkande, kap. IV, gjorda sammanställningen av servitutsbestämmelser (se nr 8, 16, 44, 134 m. fl.). Fall av detta slag höra dock säkerligen till de mindre vanliga; och man synes kunna utgå från att, om ej dylikt förbehåll skett, avsikten med servitutsavtalet varit den ovan angivna, d. v. s. att säkerställa den härskande fastigheten dess framtida behov av skogsfång eller mulbete.

Det torde med hänsyn till vad nu framhållits kunna anses i viss mån befogat att i förekommande fall av konflikt mellan den ena och den andra sidans intressen fästa större vikt vid den servitutsberättigades anspråk på att servitutet anpassas efter ändrade förhållanden än vid motsidans krav på att servitutsavtalet i varje avseende bibehålles oförändrat. Givetvis måste dock tillses, att en sådan avvägning icke sker på det sätt att intrång av någon nämnvärd betydelse därigenom tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten; allenast i händelse olägenheten är ringa bör förflyttning eller förändring av servitutet kunna ifrågakomma. Ej heller kan en dylik åtgärd anses befogad, om vid servitutsupplåtelsen skett förbehåll på grund varav den avsedda förändringen eller förflyttningen måste anses utesluten.

5 §.

Justitieråden Appelberg och Bagge:

Mot det föreslagna nya stadgandet i förevarande paragraf synes i och för sig — fränsett alltså att jämlikt 8 § stadgandet skall lända till efterrättelse ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett samt att jämlikt övergångsbestämmelsen lagen skall tillämpas även å äldre servitut — intet annat vara att invända än att behövligheten av ett dylikt stadgande, av utredningen att döma, kan starkt dragas i tvivelsmål. Tydligt är emellertid att stadgandet, om det skall få någon avsevärd betydelse, måste göras tillämpligt även å äldre servitut. Frågan om lämpligheten av att i lagen upptaga ett stadgande i ämnet torde följaktligen böra ses ur denna synpunkt.

Att en lag, som reglerar det civilrättsliga förhållandet mellan två kontrahenter på annat sätt än det mellan dem slutna avtalet innebär, tillägges verkan i fråga om före lagens ikraftträdande tillkomna avtal, måste väcka betänkligheter. Visserligen förutsattes för stadgandets tillämpning att märklig olägenhet icke tillskyndas den tjänande fastigheten, men stadgandet innebär dock — fränsett att uttrycket märklig olägenhet i tillämpningen kan visa sig vara synnerligen tänjbart — att den tjänande fastighetens ägare trots att han lider förfång av åtgärden blir, utan att vinna rätt till vederlag, nödsakad att finna sig i servitutets förflyttning. Det kan emellertid icke förnekas att, med hänsyn särskilt till de förhållanden under vilka i allmänhet de äldre servituten av ifrågavarande slag tillkommo, fall kunna förekomma då det väl kan försvaras att medgiva förflyttning av dylikt servitut. Detta sy-

nes särskilt vara förhållandet då omöjligheten för servitutshavaren att på det bestämda stället utnyttja servitutet berott på åtgärder från ägarens av den tjänande fastigheten sida; i sådant fall innebär förslaget i själva verket endast att servitutshavaren i stället för den gottgörelse i penningar som tillkommer honom får ut sin rätt in natura. Även i det fall att servitutets utnyttjande blivit omöjliggjort på grund av skogsvårdande åtgärder kan det anses riktigt att medgiva förflyttning, enär man i regel måste antaga att dessa åtgärder kommit den tjänande fastigheten till nytta. Annorlunda ställer sig saken då i följd av olyckshändelse, exempelvis skogsbrand, servitutets begagnande hindrats. I dylikt fall skulle stadgandet medföra att den tjänande fastighetens ägare, som genom branden förlorat sin skog, dessutom skulle ersätta servitutshavaren den förlust som drabbat denne därigenom att han tills vidare mistat möjligheten att utöva den honom enligt det ursprungliga avtalet tillkommande rätten. Den tjänande fastighetens ägare lider i så fall en ren förlust, motsvarande, därest fråga är om skogsfångsservitut, det årliga värdet av vad servitutshavaren skulle haft att uttaga å det bestämda stället. Även om man av socialpolitiska hänsyn kan finna det befogat att stifta en lag som, såvitt angår framtida servitutsavtal, medger en tvångsförflyttning i fall av denna art — den tjänande fastighetens ägare får då antagas ingå servitutsavtalet med vetskap om möjligheten av en förflyttning av servitutet — torde ett stadgande som låter lagen gälla även äldre servitutsavtal stå i strid med den uppfattning som hittills hos oss gjort sig gällande beträffande möjligheten att tillägga lagar återverkande kraft. Därest den föreslagna lagen skall erhålla tillämpning även å äldre servitut, bör följaktligen stadgandet i förevarande stycke inskränkas att gälla de fall då hinder för servitutets begagnande å det bestämda stället uppstått i följd av ägarens av den tjänande fastigheten egna åtgärder eller åtgöranden från skogsvårdsstyrelsens sida. Förslaget skulle då komma i överensstämmelse med det av skogslagstiftningskommittén på sin tid framlagda förslaget, vilket dock icke tillade bestämmelserna däri återverkande kraft. Endast under förutsättning att ovannämnda inskränkning sker anse vi oss kunna underlåta att avstyrka upptagande av det nya stycket i förevarande paragraf.

Justitierådet Bagge:

Vad som menas med orden »avsedd utsträckning» är i det sammanhang vari detta uttryck förekommer ej fullt tydligt. Därmed kan åsyftas den omfattning av servitutsrätten som en tolkning av servitutsavtalet ger vid handen. I vilken utsträckning ändrade förhållanden därvid tagits med i beräkningen såsom inverkan på servitutsrättens omfattning måste då avgöras enligt vanliga tolkningsregler. Meningen vid upplåtelsen kan ha varit att servitutets lokalisering till visst område icke skall medföra att där uppkommande brist på nyttigheten i fråga skall gå ut över servitutsinnehavaren utan att densamma i oförminskad utsträckning skall utgå även om fastigheten i övrigt därvid måste tagas i anspråk. Servitutets förläggande till visst område är i detta fall utan avgörande betydelse för bestämmande av dess om-

fattning. I andra fall kan av omständigheterna framgå att omfattningen är beroende av fortsatt tillgång till den utfästa nyttigheten på den bestämda platsen. Har i servitutsavtal intagits det av departementschefen omnämnda förbehållet att skog må uttagas allenast »så länge tillgång därtill finnes», är detta alltså såtillvida bestämmande för servitutsrättens omfattning att servitutsrätten ej kan göras gällande i vidare mån än tillgång till nyttigheten å den bestämda platsen det medgiver. Att, om parterna avsett detta, den »avsedda utsträckningen» av servitutet blir bestämd av den av förändrade förhållanden beroende tillgången på platsen i fråga under den tid servitutet gäller, synes uppenbart.

Vad departementschefen yttrar i sammanhang med omnämnande av omförmälda förbehåll gör emellertid tvivelaktigt vad förslaget härutinnan avser. Under åberopande av bestämmelsen i 8 § i förevarande förslag att vad i 5, 5 a och 7 §§ stadgas angående förflyttning, förändring och upphörande av servitut skall lända till efterrättelse ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett, uttalar departementschefen att ett förbehåll sådant som det omnämnda icke i och för sig kommer att hindra tillämpning av stadgandena i den nya 5 a §. Härav torde framgå att med orden »avsedd utsträckning», som förekomma även i 5 a §, menas icke servitutets omfattning begränsad på sätt parterna velat åstadkomma genom nämnda eller annat förbehåll i händelse av brist på tillgång till de upplåtna nyttigheterna på den bestämda platsen utan den utsträckning i fråga om tillgängliga nyttigheter servitutet ägt vid tiden för upplåtelsen. Orden »avsedd utsträckning», vilka synas innebära att hänsyn skall tagas även till förändringar i framtiden som parterna få antagas hava tagit med i beräkningen, göra emellertid en sådan tolkning av stadgandet tvivelaktig. Ett förtydligande synes alltså i varje fall erforderligt.

Justitierådet Geijer:

Det nya stycket synes ej hava erhållit en avfattning som fullt täcker vad därmed åsyftas. Meningen torde vara ungefär den att rätten till förflyttning skall — under de i övrigt angivna förutsättningarna — inträda om servitutet på grund av ändrade förhållanden icke kan på det därför bestämda stället begagnas i den utsträckning som vid servitutets tillkomst med sannolikhet kunde påräknas. En sådan tolkning framgår ej otvetydigt av uttrycket att servitutet på grund av ändrade förhållanden ej kan i avsedd utsträckning begagnas å samma område. Därmed är nämligen icke angivet från vilken intressesynpunkt syftet med servitutet skall bedömas. Man föranledes då att anse avgörande icke vad den ene eller andre kontrahenten med fog trott sig kunna vid en gynnsam händelseutveckling påräkna utan i stället vad som blivit för olika eventualiteter utfäst; och regelmässigt kan avtalet svårligen i förevarande hänseende antagas innebära annat än att servitutets begagnande skall, förhållandena må utveckla sig i en för servitutshavaren gynnsam riktning eller icke, vara begränsat genom lokaliseringen och sålunda anses inskränkt till de nyttigheter som stå att hämta å det bestämda stället. Med en så-

dan innebörd blir det nya stadgandets betydelse i praktiken uppenbarligen mycket ringa; det kan ej tänkas komma att spela någon roll annat än möjligen i sådana fall då t. ex. servitutsavtalet verkligen garanterar den härskande fastigheten dess virkesbehov för viss tid eller för all framtid men utfästelsen på grund av ändrade förhållanden ej kan utan förflyttning gå i uppfyllelse. För övriga fall torde ett yrkande på förflyttning vanligen kunna bemötas med den invändningen att upplåtaren genom lokaliseringen just avsett att servitutet icke, oavsett om förhållandena komme att förändras eller ej, skulle få utövas i större utsträckning än som vore möjligt å det bestämda stället. Tydligt torde vara att en sådan tolkning av avtalet ligger särskilt nära till hands beträffande det stora flertalet av de servitut som tillkommit under den gamla lagens tid då anledning icke funnits att räkna med den nu föreslagna flyttningsrätten. Vill man uppnå vad som torde vara åsyftat, synes därför en jämkning i avfattningen vara erforderlig.

Ett sådant stadgande som det föreslagna innebär att till förmån för den härskande fastigheten i servitutsförhållandet inlägges något som icke omedelbart följer av allmänna rättsregler. Mot ett sådant stadgande i och för sig torde ur principiell synpunkt inga mera vägande invändningar kunna göras. Lämnades möjligheten att genom avtal förebygga stadgandets tillämpning obesuren, vore det näppeligen mot sunda lagstiftningsprinciper stridande att i fråga om de servitut som bildas efter den nya lagens ikraftträdande sålunda stadga en presumtion för en enligt förslaget utvidgad servitutsrätt. Förslagets ståndpunkt är dock icke denna. Stadgandets verkningar äro att bedöma med hänsyn jämväl dels till den föreslagna ändringen i 8 § och dels till promulgationsbestämmelsen.

I 8 § föreslås att det ifrågavarande stadgandet skall lända till efterrättelse ändå att annat förbehåll skett. Därmed läres åsyftas att, även om servituthavaren t. ex. enligt avtalet är hänvisad till det virke som kan uttagas å ett bestämt ställe (»så länge tillgång finnes»), detta förbehåll icke skall hindra att förflyttning sedermera, om de i 5 § angivna förutsättningarna äro för handen, medgives. Det är emellertid att märka att en av dessa förutsättningar just är att servitutshavaren verkligen med fog kunnat göra sig räkning på en större virkeskvantitet än den som visar sig möjlig att å den bestämda platsen utvinna. I sistberörda hänseende synes med förslagets avfattning, som dock ej helt utesluter tvivel därutinnan, närmast antagligt att avtalsfrihet råder. Är nu ett servitutsavtal tydligt i det hänseendet att servitutshavaren har att nöja sig med den virkeskvantitet som tid efter annan kan uttagas å det bestämda stället och till och med får finna sig i att förr eller senare ingenting alls kan utvinnas, blir därför värdet för servitutshavaren av den föreslagna regeln i 8 § tvelaktig. Att, såsom departementschefen synes hava förutsatt, dess verkan i dylika fall skulle kunna bliva beroende på med vilken grad av visshet inträffade förändringar kunnat vid servitutets tillkomst förutses, kan knappast med den föreslagna lagtexten tagas för givet. Meningen synes vara att i varje hithörande servitutsförhållande hela den tjänande fastigheten, oavsett vad avtalet må innehålla, skall inestå såsom garanti för åt-

njutande in natura av den nyttighetskvantitet vilken vid servitutets tillkomst med sannolikhet kunde antagas bliva uttagbar på det bestämda stället. Vill man försäkra sig om en dylik tillämpning av lagen, enligt vilken servitutsrätten icke skall, även om sådant föreskrives i avtalet, röna inverkan av förändringar vilka ej skäligen bort vid servitutets tillkomst tagas i beräkning, synes en uttrycklig regel därom — vilken i så fall torde kunna införas i 8 § — vara behöflig.

Mot en sådan tvingande regel i fråga om servitutsrättens innehåll är emellertid åtskilligt att invända. Överhuvud bör avtalsfriheten icke utan de mest giltiga skäl sättas ur kraft, särskilt om följden därav blir att den ena kontrahenten utan vidare beredes fördel på den andres bekostnad, något som icke är fallet enligt det i förevarande paragraf för närvarande upptagna stadgandet om rätt i vissa fall att *utan förfång* för den härskande fastigheten flytta ett servitut. Såsom det egentliga motivet för lagstiftningen har åberopats det sociala intresset av att skydda servitutshavaren. Anmärkningsvärt är emellertid att den utredning som förebragts trots sin grundlighet lämnat endast ett obetydligt material till bestyrkande av lagstiftningens behöflighet. I betraktande härav synas de nu ifrågavarande ändringarna i servitutslagen knappast välbetänkta, alldenstund desamma, även om de ej kunna antagas i varje särskilt fall medföra verkningar av större ekonomisk räckvidd, dock innebära ett visst, i och för sig långt ifrån önskvärt våld på allmänna rättsgrundsatser. Förflyttning skall, ändå att annat avtalats, kunna ske till förmån för den härskande fastigheten, även om den tjänande fastigheten därigenom tillskyndas olägenhet, blott med den inskränkningen att olägenheten ej får vara så stor att den kan betecknas såsom märklig. Den ökade olägenheten får den tjänande fastigheten bära utan särskilt vederlag, även om orsaken till att servitutet ej kunnat i full utsträckning utövas på det förra stället ligger i någon omständighet — lagstiftning, brand, storm etc. — som på intet sätt berott av denna fastighets ägare. I sistnämnda hänseende intogs i det av skogslagstiftningskommittén år 1918 framlagda förslaget en mera försiktig och till synes mera rimlig ståndpunkt, i det att flyttningsrätt för den härskande fastigheten där föreslogs blott i sådana fall då hindret för servitutets utövande på den bestämda platsen låg antingen i åtgärd av den tjänande fastighetens ägare eller i skogsvårdslagens bestämmelser. Ett förslag, utformat på grundvalen av en dylik differentiering, skulle måhända väcka mindre betänkligheter än det föreliggande.

Mot förevarande förslag synes vidare den anmärkningen kunna riktas att, då detsamma av naturliga skäl icke stadgar någon skyldighet att överhuvud upplåta servitut, förslaget lätt kan verka hämmande i fråga om tillkomsten av behöfliga och önskvärda servitut.

Flertalet av de nu anförda skälen emot det nya stadgandets tillämpning med tvingande verkan på blivande servitut väga uppenbarligen än tyngre beträffande den föreslagna promulgationsbestämmelsen, som avser att göra stadgandet tillämpligt på äldre servitut. Det bör ihågkommas att dessa dock måste antagas hava upplåtits i förlitande på den hittills gällande lagstiftning-

gen. Föga rimligt synes det vid sådant förhållande vara att nu i efterhand och sedan i många fall högst avsevärd tid förflutit tvångsreglera desamma. Rättegångar, innefattande svårlösta spörsmål, kunna ock därav uppkomma, då det tydligen ej sällan måste bliva en vansklig sak att rätt bedöma de förutsättningar och syften som varit förknippade med äldre avtal ävensom arten av de kanske långt tillbaka i tiden liggande förändringar som medfört det påstådda hindret för servitutets utnyttjande. Varje bestämmelse med retroaktiv verkan i de fall varom här är fråga måste också gentemot var och en som t. ex. ett eller annat år före den nya lagens ikraftträdande köpt fastigheten framstå såsom ett klart åsidosättande av hans genom köpet förvärvade rätt, särskilt så framt efter köpet ingenting inträffat som försvårat servitutets begagnande.

På nu anförda grunder och då det nya stadgandet, om det ej förlänas tvingande eller tillbakaverkande kraft, icke lärer få nämnvärd betydelse, kan detsamma ej förordas till antagande.

Regeringsrådet Kellberg:

Jag hemställer — under hänvisning till vad av mig i det föregående anförts — att den jämkning i paragrafens avfattning vidtages att, i stället för vad förslaget innehåller om hinder för servitutets förflyttning, stadgas att förflyttningen ej må medgivas med mindre allenast ringa olägenhet därigenom skulle tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten.

5 a §.

Justitieråden Appelberg och Bagge:

Mot stadgandet i förevarande paragraf möta enahanda betänkligheter som mot det föreslagna nya stadgandet i 5 §. Under förutsättning att liknande inskränkning vidtages som av oss föreslagits beträffande sistnämnda paragraf anse vi oss icke böra avstyrka stadgandets upptagande.

Justitierådet Geijer:

I fråga om detta stadgande gälla enahanda synpunkter som de beträffande 5 § anförda. Under framhållande tillika, att en sådan omvandling av servitutsrättens innehåll som den här föreslagna innefattar en vida längre gående och i samma mån betänkligare tvångsreglering än en förflyttning, avstyrkes därför förslaget i denna del.

Regeringsrådet Kellberg:

Vad jag vid 5 § anført rörande erforderlig jämkning i nämnda paragrafs avfattning äger motsvarande tillämpning i fråga om nu förevarande paragraf; och hemställer jag förty att förslaget i denna del måtte undergå omredigering i enahanda avseende som av mig vid 5 § ifrågasatts.

8 §.

Justitieråden Appelberg och Bagge:

Den här föreslagna ändringen innebär att de nya stadgandena i 5 och 5 a §§ göras tvingande. Det skulle alltså för framtiden vara förbjudet att i avtal om servitutsupplåtelse intaga förbehåll om att servitutet icke under några förhållanden får uttagas å annan än den bestämda platsen eller, om servitutet avser vindfällen eller torrskog, i annat slag av virke. Man har härigenom velat skapa större trygghet för att den härskande fastigheten verkligen kommer i åtnjutande av de nyttigheter som servitutsavtalet avser att tillföra densamma och som för dess brukande är av betydelse. Därest fråga vore om att i samband med jorddelning tillskapa servitut för att göra en därvid uppkommen fastighet lämpligare att bestå såsom självständig fastighet, kunde en bestämmelse av denna art måhända anses påkallad. Jorddelningslagen tillåter emellertid icke upprättande av servitut vid jorddelning. Då numera servitut uppkomma, kan det alltså i huvudsak endast ske genom avtal mellan ägare av redan bestående fastigheter för att åt den ena av dem förvärva tillgång till behövligen nyttigheter, som den inom sitt eget område saknar. Det torde under sådana förhållanden icke vara lämpligt att förhindra införande i servitutsavtal av förbehåll som ägaren av den fastighet, från vilken upplåtelse skulle ske, vill sätta som villkor för upplåtelsen. Följden kan endast bli att upplåtelsen icke kommer till stånd eller att t. ex. servitutet medgives blott för viss tid. Då lagstiftaren icke anser sig överhuvud kunna framtvinga bildande av servitut till förmån för en fastighet som saknar vissa nyttigheter eller böra förbjuda upprättande av tidsbegränsade servitut, synes det inkonsekvent att hindra upprättande genom frivilliga avtal av ett för vederbörande fastighet fördelaktigt servitut endast på den grund att det i förevarande, oftast tämligen betydelselösa, hänseenden begränsar servitutshavarens rätt. Det hemställes förty att ingen annan ändring i paragrafen vidtages, än att hänvisningen till 5 § kommer att avse dess första stycke.

Tydligt är att, såvitt den föreslagna bestämmelsen syftar på före lagens ikraftträdande ingångna servitutsavtal, den ej kan få nämnvärd praktisk betydelse. Det är dock tänkbart att även i äldre servitutsavtal gjorts förbehåll av innebörd som här avses. Och att, om så skett, förklara detta förbehåll ogiltigt skulle innebära ett betänkligt brott mot de principer som hos oss hittills ansetts gälla beträffande lagars återverkande kraft. Därest bestämmelsen bibehålles, måste bestämt avstyrkas att densamma förlänas tillämplighet å servitut uppkomna före lagens ikraftträdande.

Justitierådet Geijer:

Beträffande denna paragraf hänvisar jag till vad jag anfört vid 5 och 5 a §§.

Regeringsrådet Kellberg:

Under åberopande av vad jag förut anfört hemställer jag att förevarande paragraf måtte bibehållas vid sin nuvarande lydelse, allenast med den ändring att hänvisningen till 5 § utbytes mot en hänvisning till samma paragrafs första stycke.

Övergångsbestämmelsen.*Justitieråden Appelberg och Bagge:*

Under åberopande av vad av oss anförts hemställes att, därest 5 och 5 a §§ bibehållas i den föreslagna lydelsen, de nya bestämmelserna där ej få tillämplighet å äldre servitut ävensom att i intet fall stadgandet i 8 § göres tillämpligt å sådana servitut.

Justitierådet Geijer:

Beträffande denna bestämmelse hänvisar jag till vad jag anfört vid 5 och 5 a §§.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 28 februari 1936.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemen-
sam beredning med chefen för justitiedepartementet lagrådets den 3 februari
1936 avgivna utlåtande över de den 20 december 1935 till lagrådet remitterade
förslagen till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15
juni 1923 (nr 212) och lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr
36 s. 25) om servitut.

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

Lagrådet har beträffande de föreslagna bestämmelserna i skogsvårdslagen
uttalat, att i lagtexten borde komma till tydligt uttryck, att, om enligt civil-
rättsliga regler en avverkningsrättsinnehavares rätt hade företräde framför
servitutsrätten, stadgandena icke borde träda i tillämpning. I likhet med
lagrådet har jag funnit det självfallet, att skogsvårdsstyrelsen borde ingripa
endast om den funne servitutets företrädesrätt klar. Ehuru det från denna
utgångspunkt syns mig, att även med stadgandenas nuvarande avfattning
någon tvekan i det av lagrådet berörda avseendet icke skulle behöva uppstå,
vill jag emellertid, då lagrådet ansett ett förtydligande påkallat, ej motsätta
mig detta, och torde sålunda en mindre jämkning böra företagas i avfattning-
en av 4 § i förslaget. Den erinran lagrådet i övrigt framställt mot nu ifrå-
gavarande stadganden torde böra iakttagas.

Vad angår förslaget om ändring i servitutslagen har detta helt avstyrkts
av en ledamot i lagrådet. Jag har redan i samband med remissen till lag-
rådet i huvudsak tagit ståndpunkt till de skäl, som av denne ledamot gjorts
gällande mot förslaget. Vad i övrigt av sagde ledamot anförts har icke gi-
vit mig anledning att frågå min principiella inställning till frågan.

Beträffande de i 5 och 5 a §§ upptagna bestämmelserna har en lagrådsle-
damot ifrågasatt sådan ändring att förflyttning eller förändring av servi-
tut borde medgivas allenast om ringa olägenhet därigenom tillskyndades
den tjänande fastigheten. Då graden av den olägenhet som må tillskyndas
den tjänande fastigheten enligt min mening tillfredsställande angives genom
det i förslaget använda uttryckssättet, anser jag detta böra bibehållas oför-
ändrat. — Två av lagrådets ledamöter hava ansett, att, därest de föreslagna

bestämmelserna i 5 och 5 a §§ skola gälla även äldre servitut, de borde inskränkas att avse de fall då hinder för servitutets begagnande uppstått i följd av ägarens av den tjänande fastigheten egna åtgärder eller åtgöranden från skogsvårdsstyrelsens sida. En ändring av förslaget såsom dessa lagrådsledamöter ifrågasatt skulle medföra, att, om servitutets begagnande förhindrades genom olyckshändelse, exempelvis skogseld, förflyttning eller förändring icke skulle medgivas. Genom en dylik begränsning av lagstiftningens tillämpning skulle uppenbarligen dess sociala syfte delvis förfelas. Att av hänsyn till den tjänande fastighetens ägare vidtaga en sådan begränsning torde ej vara erforderligt. Genom stadgandet att förflyttningen eller förändringen icke får medföra märklig olägenhet för denna fastighet, torde dess intressen få anses nöjaktigt tillvaratagna. Rätten till förflyttning och förändring torde sålunda böra bibehållas i föreslagen omfattning. — Ett förtydligande av uttrycket »avsedd utsträckning» i 5 och 5 a §§ på sätt två ledamöter i lagrådet på olika skäl ifrågasatt finner jag icke heller erforderligt. Av det sammanhang vari nämnda uttryck finnes upptaget i förslaget, torde klart framgå att därmed förstås den utsträckning som vid servitutets tillkomst skäligen kunde påräknas.

Den i 8 § föreslagna ändringen har lagrådet icke kunnat tillstyrka. Med densamma har avsetts att trygga, att vid tillämpning av 5 § andra stycket och 5 a § den utsträckning, i vilken servitutets begagnande enligt servitutsavtalet må påfordras, icke skall — oavsett vad avtalet innehåller — lida minskning på grund av sådan ändring i förhållandena, som ej skäligen bort vid servitutets tillkomst tagas i beräkning. Då det kan befaras, att, därest den föreslagna ändringen i 8 § icke vidtages, de i 5 § andra stycket och 5 a § upptagna bestämmelserna genom förbehåll i servitutsavtal i stor utsträckning skulle försättas ur kraft och det praktiska värdet av lagstiftningen sålunda väsentligen gå förlorat, kan jag icke heller på denna punkt tillstyrka ett frångående av departementsförslaget.

Med avseende å övergångsbestämmelserna hava de två ledamöter, vilka förordat en begränsning av förflyttnings- och förändringsrätten på förut angivet sätt, hemställt, att, därest 5 § andra stycket och 5 a § bibehölles oförändrade i den av mig föreslagna lydelsen, de nya bestämmelserna icke skulle givas tillämpning å äldre servitut, varjämte samma ledamöter ansett, att i intet fall stadgandet i 8 § borde gälla med avseende å sådana servitut. Med hänsyn till att den föreslagna lagstiftningen avsevärt torde förlora i betydelse, därest icke de nya bestämmelserna i 5 och 5 a §§ gaves retroaktiv verkan, kan jag icke biträda berörda hemställan såvitt angår dessa bestämmelser. Icke heller i övrigt finner jag mig böra tillstyrka den ifrågasatta ändringen i de föreslagna övergångsbestämmelserna. Det torde nämligen ej vara utslutet, att, för den händelse bestämmelsen i 8 § icke förlänades giltighet även å äldre servitut, åt avtal rörande sådana servitut kunde givas en innebörd, som skulle väsentligen motverka lagstiftningens syfte.

I enlighet med vad jag här anfört rörande förslaget till ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen har jag låtit inom jordbruksdepartementet

omarbeta detta förslag, därvid ytterligare en mindre redaktionell jämkning vidtagits.

Departementschefen hemställer härefter, att det omarbetade förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) ävensom förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.